

1 / 203

■ Ianuarie 2020
■ Anul XVIII

Cafeneaua literară

JAROSLAW JASNIKOWSKI

supliment **ARTE
POETICE** Ancheta «Cafenelei literare»:
Poezia canonică românească

Poezie în decembrie

Ceainăria „La librărie, Mon Cher”, din Pitești, a găzduit, la ceas de seară, în ziua de nouă a lunii decembrie, un eveniment prilejuit de lansarea unor cărți de poezie (și nu numai), aduse în fața publicului de prestigioasa Editură Eikon.

Protagoniștii au fost poeți cunoscuți de comunitatea literară din Pitești, foști membri ai Cenaclului SIND '89, dar și invitați ai acestora. Poetul **Liviu Mățăuanu** a lansat, după 20 de ani, a doua ediție a cărții sale de debut, *Umbra personajului*, fiind urmat de poeții **Gelu Ungureanu** și **Silvia Andrucovici**, cu volumele *Secvențe* și, respectiv, *Fuga de om*.

În memoria scriitorului **Vasile Andru**, Editura Eikon a prezentat cărțile *Mireasa vine cu seara* și *Pomenirea relativ veșnică*.

Emoționante au fost amintirile poezilor care au făcut parte din Cenaclul literar Sind, povestite de Florentin Sorescu, poet și avocat, și recunoștința pentru cei care au înlesnit întâlnirile lor de cenaclu în sala bibliotecii Casei de Cultură a Sindicatelor din Pitești, în urmă cu mulți ani.

Alături de poeții care și-au lansat cărțile au fost colegii lor „sindiști”, Dragoș (Tache) Tudose, Florentin Sorescu, Romeo Lefter, Orlando Năstase și Constantin Gligore. Printre invitați au fost și poeți ai USR-Filiala Pitești: Aurel Sibiceanu, Virgil Diaconu, Mircea Bârsilă, Liliana Rus, Cristina Onofre, Allora Albulescu, Sorin Durdun.

La această întâlnire cu poezia au mai participat și Simona Șerban, Ildi Șerban, Alexia Ema (Cenaclul literar Țara cuvintelor), împreună cu Aurel Sergiu Monea și Marin Stanciu (Fundatia Ecolind pentru Tineret).

Directorul Editurii Eikon, Valentin Ajder, și scriitorul Vianu Mureșan, au prezentat cele mai noi apariții editoriale.

De la un timp, tot mai rar și mai greu se adună poeții, chiar și poeții prieteni. De această dată, Liviu Mățăuanu a reușit să ne adune din lumea de afară, zgomotoasă, ostilă, într-un spațiu liniștit, la o cană cu ceai sau cu vin, și pentru câteva ore poezia și-a găsit loc în poveștile lunii decembrie.

Liliana RUS

Cenaclul SIND '89

Cenaclul SIND '89 a luat ființă, firește, în anul 1989, și a aparținut Casei de Cultură a Sindicatelor din Pitești. Din el au făcut parte foarte tinerii pe atunci (mulți, liceeni) Florentin Sorescu, Liviu Mățăuanu, Sorin Durdun, Dragoș Popescu, Dragoș Tudose, Alexandru Știrbu, Nicoleta Popa, Gabriel Grigore, Constantin Gligore, Tiberiu Frim, Liviu Ștefănescu, Nina Vasile, Marian Barbu, Andreea Hiriță, Marius Dumitrescu, Monica Doru, Dan Neamțu, Romeo Lefter, Orlando Năstase, Ana Maria Sturzu, Gelu Ungureanu, Lucian Pârvulescu, Emil Deaconescu (Bogumil).

„Cenaclul a funcționat continuu, între 1990 și 1991, în Pitești, apoi, până în 1996, când am terminat facultățile (am fost studenți cam în același timp), ne întâlneam în București, la Florentin Sorescu (Grozăvești) sau la Dragoș Popescu (Leu), în camera lor... Din 1996, toamna, am revenit în Pitești. Și de atunci au început publicarea și lansarea cărților noastre: antologii și cărți personale, poezie și proză. Am publicat volume personale și antologii de poezie – Sorescu, Mățăuanu, Durdun, Frim, Orlando Năstase”, ne-a spus poetul Liviu Mățăuanu. (**V. DIACONU**)

Lumea lui Eminescu

Zenovie Cârlușea* ne oferă un amplu tablou al oamenilor cu care a relaționat Eminescu. Unic în bibliografia eminesciană. Condiția tehnică de „dicționar monografic” a acestei lucrări cedează treptat impresiei de producție epică, cu numeroase personaje, fapte, analize, nuanțe, într-o revărsare ce poate capta interesul cititorului sub un unghi existențial căruia trecutul îi adaugă o sugestie ficțională. E aidoma unui soi de roman în care protagonistul de excepțional rang se prezintă anturat de oameni mai mult ori mai puțin îndatorați în chip obiectiv acestuia, prin faptul că le sporește semnificația. Uneori, pur și simplu îi scoate din uitare. Avem a face mai întâi cu numele de bază ale biografiei poetului, rememorate în perspectiva îndeobște cunoscută. Bunăoară, Ion Creangă, apreciat de Eminescu drept „cel mai original povestitor” român. I se dă cuvântul marelui humuleștean, al cărui pitoresc verbal intrat în clocotul comuniunii epistolare ne îngăduie să ne imaginăm convorbirile dintre cei doi în momente potatorice: „Slavă Domnului c-am primit vești de la tine! Eu te credeam mort și mă luam de dor cu amintirile, când erați în jurul meu, tu, Augură, cel blestemat, Conta și alții, cari acum vă fuduliți prin capitală, alături cu ciocoi, mînca-i-ar cîinii, că sunt fiii lui Scaraoțchi, și pe voi norocul și binele. De ce lași pe Veronica să se zbučiume? Te-am așteptat de Crăciun să vii, dar... beșteleu, feșteleu, că nu pot striga văleu, și cuvîntul s-a dus, ca fumul în sus, și de venit n-ai mai venit...”. Un alt apropiat al lui Eminescu a fost Vasile Conta. Taxarea calității intelectuale a filosofului apare într-un articol al poetului, publicat în **Curierul de la Iași**, la 11 februarie 1877: „D. Conta ca scriitor e din numărul acelor puțini cari nu reproduc numai idei nerumegate din cărți străine, ci gîndesc mai cu seamă singuri; apoi d-sa mai are talentul de a espune foarte clar materiile cele mai grele fără ca prin această limpezime obiectul să piardă ceva din însemnătatea sa”. La moartea lui Conta, Eminescu îl elogiază într-un chip mai puțin previzibil: „Originar... din acea rasă arhiromână de munteni, care vorbește și cugetă încă și astăzi, precum se scria în secolul al șaptesprezecelea” (**Timpul**, 25 aprilie 1882). Neîndoios, Titu Maiorescu a fost omul providențial al carierei literare a lui Eminescu. Nu cumva însă au existat momente de tensiune voalată între cei doi? După ce mentorul Junimii l-a invitat pe poet, în toamna lui 1877, să devină redactor al ziarului conservator **Timpul**, accentele polemice tăioase ale acestuia produc o indispoziție a cercurilor conservatoare. Și e posibil, și a lui Maiorescu personal: „La 19 octombrie 1878, I. A. Cantacuzino, redactorul șef al **Timpului**, îi ceruse lui Maiorescu să intervină pe lângă Eminescu să nu transforme ziarul în tribună a propriilor sale opinii, întrucît s-au stîrnit în felul acesta nemulțumiri chiar în rîndul conservatorilor! La 14 iulie 1879, Maiorescu vine cu precizarea că el nu se face răspunzător pentru

articolele publicate în **Timpul** (trebuie să observăm aici că Eminescu scria despre unele cauze în care Maiorescu pleda ca avocat, cum e de pildă procesul unui îmbogățit de război!). De semnalat că Zenovie Cârlușea nu amintește defel tenebroasa „teorie conspiraționistă” de dată recentă, conform căreia Maiorescu ar fi uneltit pur și simplu la... asasinarea lui Eminescu. Înscenîndu-se maladia acestuia, cu fabuloase complicități, între care ale regelui Carol I și împăratului Franz Joseph. Ne-ar fi interesat opinia lui Zenovie Cârlușea pe un atare extravagant subiect...

Cît privește muza de căpetenie, „iubita legitimă” a lui Eminescu, cum o numește G. Călinescu, aceasta a fost, evident, Veronica Micle, „foarte frumușică, veselă, spirituală”, alături de care, în casa „bătrînului Micle”, poetul „petrecea ceasuri întregi pe fiecare zi; acolo își declama poeziile cu acea cadență plîngătoare care făcea farmecul lecturei sale. Acolo și Veronica i-o fi cetit încercările sale poetice, care pe ici, pe colo poate or fi fost îndreptate după sfaturile lui Eminescu”. L-am citat pe Iacob Negruzzi. În Dicționar sunt reproduse cîteva poezii ale Veronicăi, care schițează unduilațiile unei relații cu secvențe nu doar pasionale, ci și de flirt capricios. Ca de pildă: „Drag mi-ai fost, mi-ai fost odată/ Dar ce-a fost n-a să mai fie,/ Am văzut c-această lume/ Fără de tine nu-i pustie.// Și luceafărul pe ceruri/ Place mult cum strălucește,/ Dar apune și dispăre/ Soarele cînd se ivește.// El cu discul său cel falnic/ Te deșteaptă la viață/ Și te face să uiți iute/ Steaua cea de dimineată” (**Drag mi-ai fost...**). Iată și cea mai eminesciană poezie - pare a fi scrisă chiar de mîna poetului -, în care Veronica Micle îl celebrează pe acesta: „Vîrful 'nalt al piramidei ochiul meu abia-l atinge.../ Lîngă-acest colos de piatră vezi tu cît de mică sunt,/ Astfel tu-n a cărui minte universul se răsfrînge,/ Al tău geniu peste veacuri rămînea-va pe pămînt.// Și dorești a mea iubire... prin iubire pîn' la tine/

Să ajung și a mea soartă azi de soarta ta s-o leg./ Cum să fac
cînd eu micimea îmi cunosc atît de bine/ Cînd măreața ta
ființă poate nici n-o înțeleg...// Geniul tău planează-n
lume! Lasă-mă în prada sortii/ Și numai din depărtare,
cînd și cînd să te privesc,/ Martora măririi tale să fiu pîn' la
pragul morții/ Și ca pe-o minune-n taină să te-ador, să te
slăvesc!”.

La polul opus, cel al raporturilor dezagreabile, se
cuvine menționat Caragiale. După ce Eminescu l-a
introdus în redacția **Timpului**, în 1878, și, foarte probabil,
în cercul junimist, acesta „se dă” la Veronica Micle, care îi
cedează. Eminescu emite la adresa autorului **Scrisorii
pierdute** sintagme dure, precum: „pezevenchiul de grec”,
„ingrată arhicanalie”, „șarpe veninos”. La moartea lui
Eminescu, Caragiale așterne rînduri echivoce. Boala i-ar fi
produs poetului „din fericire, moartea”, care „a desăvîrșit
opera nebuniei”, acesta fiind „un om osîndit de la naștere
să moară cum a murit”. Comentariul lui Zenovie Cărlugea:
„Era un soi de pocăință, de «mea culpa», care mai mult
acuză decît scuză...”.

În schimb, relația lui Eminescu cu Macedonski a fost
una de francă adversitate aproape de la început, cu
excepția momentului pacific în care Macedonski a citit în
casa lui Titu Maiorescu poemul **Noapte de decembrie**,
lectură la care a fost prezent și Eminescu, precum și a unei
aprecieri laudative a lui Macedonski asupra acestuia,
într-un articol din 1878, **Asupra mișcării literare din
ultimii zece ani**. Polemica avînd tangențe pamfletare
dintre cei doi constituie un capitol sonor al
incompatibilității lor. Oricum, Macedonski era cel mai de
seamă poet din contemporaneitatea lui Eminescu, lipsit
însă multă vreme de o mai largă recunoaștere favorabilă.
Iată o apreciere eminesciană: „Unul abia sîrșește liceul,
vine să vîndă mărunțișuri și suliman la București, îi merge
rău o negustorie și s-apucă de alta: negustoria literară. Și
acea fizionomie de frizor nu s-apucă doar să critice ceva de
o seamă cu el; nu, de Alecsandri se leagă (**Timpul**, 8
aprilie 1882). Sau dintr-un manuscris: „Dar acest individ a
mers și mai departe. S-a declarat întîi el însuși renăscător
al dramei și poeziei române, a pus în foaie în *margini
negre* de doliu numele tuturor oamenilor cuviincioși care
nu voiau să se aboneze la *asemene*a literatură și să le fie
întim în familiile lor, a făcut albie de porci pe nemuritorul
nostru Alecsandri, necum pe alții. (...) Un escroc, un
plagiator, un pornograf – decorat!”. Epigrama lui
Macedonski e bine cunoscută...

Demne de interes se dovedesc și personajele de grad
secund care s-au intersectat în diverse circumstanțe cu
existența lui Eminescu. Neînregistrate în istoria literară,
neavînd parte, prin urmare, de șansa unei idealizări de care
beneficiază numele larg cunoscute, ele alimentează suflul
realist al eposului biografic în cauză. De cele mai multe ori,
numai grație întîmplării unui minor contact eminescian
mai pot fi menționate. Un Petre Novleanu, profesor
secundar ieșean, îl însoțește pe Eminescu, care l-a
cunoscut în anii revizoratului său, în călătoria întreprinsă
la Odessa-Kuialnic, în 1885, pentru un tratament cu băi de
nămol, de unde poetul îi trimite cîteva scrisori. Pe lîngă
lipsa de bani de care suferea, Eminescu îl informează
asupra unor lecturi din Pușkin: „Nu știi ce să admiri în

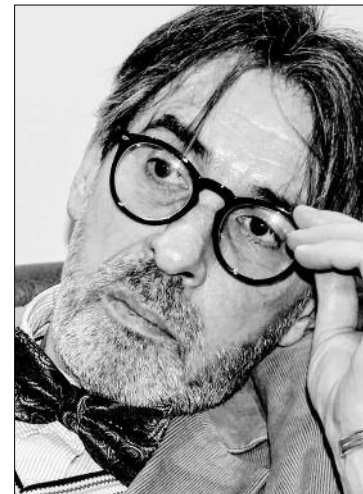
lirica lui Pușkin, spontană și plină de frăgezime și de
inspirație. Te cuprinde un fior de mulțumire și deodată
nervii se liniștesc. Sunt copleșit de versurile lui, izvor de
apă vie, de nobilă visare, sau cum o spune dînsul: sînge
sălbatec de negru în vinele unui mare visător...”.
Învățătoarea Aurelia Goga din Rășinari, mama poetului
Octavian Goga (cu care acesta semăna izbitor la chip),
evocă venirea lui Eminescu la Rășinari, în toamna lui 1866,
cu o recomandare către părintele său, preotul Ion Bratu,
din partea lui Nicolae Densusianu din Sibiu: „A dormit trei
nopti aici, nu în casă. Odăile sunt mici, și nu încăpeam.
Aveam o căsoaie, cum se zice prin Rășinari, adică un fel de
bucătărie cu vatră și cuptor de pîine. (...) Cît a rămas aici, a
stat în fiecare zi cu noi la masă, acolo, în bucătăria de care
ți-am spus. Ședea chiar lîngă mine, pe o laviță, și țin minte
că îmi venea să rîd cît era de neîndemînatec. Și sfios, de
credeam că nu știe să vorbească”. Iar un Ilia Filimon, unul
dintre elevii cunoscuți de Eminescu la Blaj, în 1866, cu care
„colaborează” la pregătirea examenelor gimnaziale, îi
inspiră o poezie intitulată **Amicului F. I.**, publicată în
Familia din 30 martie/11 aprilie 1869, rezonanță, se pare,
a plimbărilor comune pe malurile Târnavei: „Târnavă
prinsă-n galbine maluri/ Murmura în aburi gîndirea sa,/ Pe
cînd plimbarea ne rătăcea/ Visări, speranțe pe frunzi de
valuri.// Ții minte oare, cînd te-ntrebai/ Ce este omul?
Ce-i omenirea,/ Ce-i adevărul? Dumnezeuirea?/ Și tu la
nouri îmi arătai// Dar credeam ambii în adevăr./ Sorbeam
din cer ca din Dreptate,/ Priveam la soare, ca-n libertate,/ A
fi credeam că-i un drept de fier.// Un an de lacrimi... și
tot s-a stins/ Nu trec la oameni astfel de glume,/ Visuri
sunt visuri, lumea e lume/ Și cu ea cată să te deprinzi.//
Dar tot, amice, nu voi uita/ Acele doruri tainice, sfinte,/ Farmecul
vieții, îl ții tu minte?/ Cum șoptea dulce, deși
mințea”.

Nu putem încheia fără elogiul cald cuvenit lui Zenovie
Cărlugea, care, în succesiunea unor realizări analoage
consacrate lui Blaga și Arghezi, s-a încumetat la elaborarea
acestei pe cît de dificile, pe atît de utile cercetări de istorie
literară. Puterea de tracțiune a foarte numeroaselor
informații, cu mare sîrg acumulate într-o ordonare
enciclopedică și însoțite de comentarii detaliate, reprezintă
un deosebit merit al d-sale.

Gheorghe GRIGURCU

* Zenovie Cărlugea: **Mihai Eminescu. Dicționar
monografic. Oamenii din viața lui**, Ed. Tipo Moldova,
2019, 754 p.

ANCELIN ROSETI

Trecătorii au fețe golgotice*, trecătorii duc pe umăr câte o pasăre măiastră, câte un ou poliglot. Pe cerul meu personal, o pasăre zboară cu spatele, punând nume celor născuți în zile ploioase.

Se deschid marile teme ale zilei.

Un dumnezeu rătăcit, trăgând la teascuri primejdia și fantasmale lumii, îmi crește-n priviri:

„Lasă-mă să te pierd, lasă-mă să te regăsesc mai renăscut ca niciodată în mine!”

Un dangăt orhideic îmi străbate aorta, iar eu, așteptând prelungii zori de vanilie ai zilei de mâine, răstignit pe cruce, mint, ascultând remușcarea udă a lemnului.

De la fereastra mea se vede doar capătul lumii și-atât.

Incizii adânci, semne și cicatrice de gală, și iată-mă singur, aidoma unui profet ce traversează strada laolaltă cu pietonii grăbiți.

Algathon râde, apoi urcă și coboară vechea scară de lemn, înfrunzind-o cu vanități de ultimă oră: „Pe acești oameni i-am întâlnit fără umbre în vis, ticluind o altă facere a lumii.”

De afară se aude un fluier imperial, un răget melancolic, o voce clandestină se strecoară pe furiș în urechile noastre.

Ce mai e de făcut, ce nu mai e de făcut...!

Întind spre mine brațele, mă-mbrățișez pentru ultima oră — o justă cunoaștere trupească și osia visului se rupe chiar de la primul cuvânt.

Scadențe, contagiuni, o scurtă trecere în revistă a fleacurilor primordiale.

Și-acum, lăsați-mă singur!, tot simulând înaltele zboruri, am ajuns în zonele necălcate ale inimii.

Ce recompuneri de zvon ne-ar fi pe măsură?

Ce soi de măști slăvesc pe fețele noastre acum...?

Ne deplasăm împotriva curentului.

Totul, întotdeauna totul e pentru mai târziu.

Fiecare cuvânt se potrivește de minune în altă parte. Și noi navigăm, de la o tâmplă spre cealaltă tâmplă, subtil. Domesticim focul. Întreținem scurte dialoguri duminicale. Studiem la microscop chimia visului, fizica resemnării, axiomaticele delicatețe a recentelor geometrii diluviene. Nu găsim începutul, dar asta nu înseamnă nimic. Fluxul și refluxul străinelor lumi ne rodesc inevitabil sub frunte.

Ei, haide, râzi, Algathon... Râzi!, doar ne aflăm în grațiile acelorași ziduri, suntem martorii acelorași tomuri grele de legi, călătorim, cot la cot, pe aceeași sârmă întinsă, zilnic ne fandosim pe aceeași muchie de cuțit, cotrobăim, în zadar, aceleași plictisitoare adâncuri, suntem marionetele aceleiași îngâmfate algebre, oaspeții acelorași poli istoviți, aceiași corbi laborioși oficiază în jurul nostru, agonizăm sub aceleași faze-ale lunii, iată-ne, în sfârșit, purtând aceleași haine, aceiași pantofi și, mai cu seamă, nestingheriți, aceleași

vină, în așteptarea răspicateri crucificări, stăm silitori cu ochii pe același ceas...

Ei, haide, râzi, eul meu scamator... Râzi!, deja e târziu și la capătul celălalt nu ne așteaptă nimeni. Haide, râzi!, poate că, cine știe?, mâine noul veac va începe cu o frază mai lungă.

Bătrâne, bați câmpii, zice, vezi bine. Dar ce, parcă lumea nu știe cele știute de lume?! Această zi e de o vârstă cu mine, încerc marea cu degetul, inițiez ceremonioase scufundări în apnee, dau nume lucrurilor.

Fii cu băgare de seamă, zic. Rămâi pe loc și manevrează subtil piruetele congenitale, strigătele desperate și edițiile principe ale înaltelor zboruri de grijanie și rodaj.

Ei, asta era acum, zice. Stai la distanță, port în memorie imagini fulminante, incendiare, riscante, și-s gata oricând să le uit și să o iau magistral de la capăt. Înțelegi ce vreau să spun.

Firește, zic. Însă îmi scapă micile amănunte, dantelăriile și traiectoria siluetelor în somn.

A!, zice. Ridică-te și umblă, ai la-ndemână, acum, cadența pasului divin!

Da, sunt într-un tot de acord. Rămâi neschimbat și la o distanță apreciabilă de mine, să zicem la celălalt pol al fericirii. Sunt adâncit în propriul trup ca-ntr-un muzeu. Oare asta să fie istoria, zic?

Parol, zice.

Dumnezeule!, zic, complotez cu mare dificultate, conspir, am pierdut nordul, mă năpădesc închipuiri safirice. Trage numaidecât scripetii, învârtește imediat raiurile, sunt pe punctul de a acroșa firile delicate, introvertiții galanți și pelerinii cu brevet matinal.

Scurtcircuit.

Rămâi cu bine!, mâine-mi vei da dreptate, zice.

Un ceasornicar, cu mustați răsucite, se străduiește să prindă-ntr-o sticlă timpul și-apoi s-o arunce pe mări. Vin de-a dreapta duhului, contabilizez, la lumina zilei, semnele particulare și rănilile deschise ale marilor inocenți. Exersează, de asemenea, căderea în gol și fluctuațiile termice ale instanțelor auctoriale. Sunt dezolat, zic.

Te simți bine, zice?

O, bineînțeles, zic. Hamletizam doar așa de florile mărilor.

Care măr, dom'le, acela din...?

O, nu!, zic.

Știam eu, zice. Sună-mă zilnic, sub ochii tuturor, profetica bufniță, gofrată pe largă piele a nopții, îmi dă târcoale, îmi face cu ochiul, încearcă asiduă sfîntirea și asfințirea lucrurilor. Închină-mi, în clipele de răgaz, câteva elegii pentru o viață mai tristă. Anticipează-mi semnele de adio și momentele culminante. Schimbă-mi, în cele din urmă, de trei ori pe zi, busuiocul de la icoană. Mai stai totuși, hai să jonglăm cu triadele lumii. Visătorii de drept comun bat în retragere. Din mușcătura ta se va naște, fără îndoială, în cercuri gemene, rutina și esența, marsupiul unei lumi venite de pe o altă lume.

Zău, zic?

Zău, zice. Cuvintele-s cu ochii pe noi.

Sincopă. Ibidem.

Rânjește asul din mânecă.

Nu, că asta-i prea de tot, zic. Am nevoie de un cicerone. Ridic plasele cu fluturi de lampă împovărate. Eșuez, mă auzi? Eșuez!

Lacună.

Ciceronele e chiar aici, lângă mine, prins într-o scurtă rugă de seară, zice.

Ei, bine, de-acum pot pleca, zic. Grațiile și-au scuturat penele, și-au întocmit listele și peste câteva ore se vor întoarce la matcă.

Sigur că da, zice. Mă-ndrept spre punctul terminus al crucii. Reformulez, reiterez, renasc... De vei trimite spre mine o stea, îți voi trimite înapoi tot cerul.

Cum așa, zic? Păstrează depărtarea ce ne unește! În pieptul meu a prins cheag alexandrian un incendiu, în mâna mea s-a înfiripat, fără seamăn, hazardul.

Ești sigur, domnule, zice?

Omisune.

Aș vrea să am un scurt dialog cu cineva dintr-o altă lume, dacă e posibil, doar dacă e posibil, zic.

Remember.

Asta-i culmea, zice.

Blânde mitologii, dând să iasă afară, se zvârcolesc în furca pieptului și mor, cum baba Apollonia, vecina copilăriilor mele, sora mai mare a unui bărbat elegant, născut în împrejurări tragice, al cărui nume nu l-am știut niciodată. Așa s-a sfârșit și ea, zic, evadând prelung în oul de smirnă.

Ei, și?!, zice.

Nimic, zic. Intenționez doar să evidențiez un destin tragic.

Antigonic, vrei să spui, zice.

Nu neapărat, zic.

Încetați imediat!, nu pot să trec mai departe – răsună o voce stranie.

Dezaprob, zice, e vremea marilor viraje sentimentale.

Sunt de acord, zic. Om la apă! Vino în inima mea, sunt gata de drum, luminile mele ard slab sau sunt acoperite de ceață, năvoadele mele s-au cramponat, cu prisosință, în larg, de un mare obstacol. Vreau să fiu liber. Ține-mi isonul, sunt pe chilă dreaptă, sunt perfect sănătos, fac exerciții de respirație, alerg pe scări...

Și-o să te mai întorci, dom'le, zice?

Nu, zic. Iată litera **R**, cu un temperament eminamente aldin. Acei ce vor să rămână veșnici n-au decît să facă un pas înapoi. Am început numărătoarea inversă, cu amintiri din măruntaiele viitorului. Nu-mi trece prin față! Privește: la jumătatea imaculată a vieții, o linie din brânza celor drepte sfidează nonșalant intimitatea, astâmpărul și spațiul

euclidian. Sunt angajat în depășiri spectaculoase. Păstrează distanțele ce se impun în astfel de situații. Uită-mă! Voi aduce din larg miezul dimineților lovite la mir, nu pot îngrozi sfioasa apocalipsă c-un biet cântec de leagăn.

Bătrâne, trezește-te, zice, gata cu prostiile!, ce-i visat e bun visat, dar mă așteptam la mai mult. Ce naiba, o singură linie e de ajuns pentru a încercui infernul, zice.

Ajutor!, zic, cuvintele se împerechează sub nisipuri și asta înseamnă o altfel de viață. Alfa, bravo, charlie, delta, echo, foxtrot, golf, hotel, india, juliett, kilo, lima, mike, november, oskar, papa, quebec, romeo, sierra, tango, uniform, victor, whiskey, x-ray, yankee, zulu. Ajutor!, istoria aceasta e de mici adâncimi. Gata, trimiteți-mi un medic sau, dacă nu, un vraci, un scamator, ceva, trimiteți-mi salutările voastre! Acum nu mă mai miră nimic: nici zâmbetul îndelung stilizat al eternității, nici întâmplările reci ale cărnii, nici gustul de mentă al palatinelor dimineți.

Cum așa, zice?!

Domnilor, regret, însă eu sunt nevoit să mă retrag, să derapez, să patinez, să alunec... Coincidență sau nu, această zi e de-o vârstă cu mine. Ar fi bine să-mi țină cineva de urât, în curând voi lansa, pentru ultima oară, năvoadele peste intimitatea lucrurilor stranii, peste tristețea obiectelor mici, peste confiniile născute din îndoială. Asta-i tot!, în fond nu e mare scofală. Deci, rămân!, zic.

Plouă. În orașul-evantai ceasurile au încetat să mai bată. Noaptea înalță în scripetii ei antecedentele onirice, coclaurii și micile accesorii divine. Fanfara intonează un marș trist, menit a stârni golgotele. La colțul străzii, o inimă neștiutoare ridică din umeri, încremenită-n destin. Se fac retușuri. Un tipicar sașiu își numără degetele, căutând cumpătat infinitul. Se cositorește memoria lucrurilor. Un copil se naște bătrân, sub bolta sinelui senină; un altul se întoarce din drum, dejucând marile taine-ale facerii. Se trage nădejde. Un arbore cu lemn de laudă înflorește brusc sub ochii mulțimii viermuinde:

oamenii de-ntâi cuvânt și marii virtuozii ai trombonului; trașii pe sfoară și celebrii cățărați pe funii; purtătorii de cruce și posesorii de vină; astrologi fără boltă; oameni cu capul în nori; întârziatii precoce și oportuniștii de cursă lungă; papagali academici; stele fără nume; neoprivighetori; prea înspinatele frunți și culegătorii de lauri; închipuiții și cei de neînchipuit; acrofobii de carieră și ingenioșii suitori pe trepte; narcisi; narcise; țapi ispășitori; oameni de zahăr; defetiștii de elită și utopicii de rang înalt; figuranții de geniu și monștrii desacralizați în culise; păpuși; păpușari; păsări de noapte; trecători clandestini de la una la alta; glorii crepusculare; mucenici cu simbrerie; eroi de proximitate; maeștrii vorbelor șoptite și vorbitorii cu glas tare; scrutători în eter; insomniacii de mare precizie și somnambulii sub jurământ; amnezicii joviali și-acei împovărați de memoria clipei; intransigenții sadea și mefistofelicii trecători de poduri; oameni-decor; iluzionști cu demnități publice; echilibriști; acari; sirene ocrotite de lege; acei împăcați cu sine și acei care încă se mai caută; trăgători cu urechea; naivi sub acoperire; aruncători cu privirea; zei municipali; cai de bătaie; pești fermecați; sufleuri; creduli; alții și alții.

Se fac reverențe adânci. Mulțimea entuziastă intonează un imn ad-hoc, plecând pe octave-n sus, până la stirpea Evei. Se fac infuzii retorice. Dușuri reci. Cofetarii ambulanți servesc celor care au rupt cu tradiția dicteuri aromatice și fățarnicii de anason. Se încearcă limita de torsiune a cuvintelor condescendente, în conformitate cu normele lingvistice aprobate de academie. Se taie-n carne vie. Probe de microfon — se declamă solemn din șirul numerelor naturale. Numere de iluzionism: scamatorul de gardă creează rupturi și intermitențe în derularea istoriei, bruscându-i tempoul cu o simplă pocnitură din degete, făcând-o, astfel, să dispară și să apară, după bunul său plac. Se lăcuiește noua limbă de lemn. Se dau spre cinstire biografiile romanțate și expectorațiile senioriale. Numere de dresaj: istoriei i se întinde inevitabil covorul roșu, strecurându-se astfel nestingherită în cărnurile macre ale viitorimii. Sărituri de la trambulină. Imersiuni în textele sacre. Se reconstituie laparoscopic stălpul Sfintei Treimi:

„Numele tatălui — și imediat se fac rectificări și scurte călătorii în jurul cozii —, Și-al fiului — largi ridicări de joben și angrenări în mecanisme lapidare —, Și-al sfântului duh — aici invocându-se strălucirea și virtuozitatea instrumentelor ascete —, Amin! — și de la capăt...!”

Se stârnesc furtuni în apa regală și-n violența metalelor nobile. Se montează decoruri, se reinventează natura, se ridică, în cele din urmă, marele pavoaz — pavilioanele clocotesc omagial sub stropii emerți ai ploii.

Ventrilocul orașului urcă în grabă treptele babiloniene și se adresează mulțimii de la cele mai înalte pupitre ale nopții: „Priviți, domnilor, acest nebun! — și arată, cu degetul, către unul anume. Priviți-l! A reușit să extragă, cu puterea minții sale labirintice, zâmbetul din trestia de zahăr, ca și cum și-ar fi rupt din sine destul. Un altul, care, din motive lesne de înțeles, nu poate fi, astăzi, prezent printre noi, dezvoltă un limbaj, însă numai la nivel monologic, rostind doar umbra cuvintelor. În fine, cel de-al treilea, că numai de atâția avem noi cunoștință, până în acest moment, sacru în felul său, susține, sub jurământ, că poate înclina, cu trei grade, axa pământului, și asta doar recitând un scurt poem de dragoste, pe care l-a învățat de la un alt nebun — însă nu vrea să facă acest lucru, deoarece noi, ceilalți, l-am numi, în continuare, nebun, tocmai pentru faptul că a reușit să încline, cu trei grade, axa pământului.”

Statuile vechilor clauni își țin respirația, apoi izbucnesc în râs: „Îndrăgim în cor aceleași peisaje, aceleași canoane, vrem și noi să ne trăim ultimele clipe de viață în circumstanțe atenuante. Cât despre ventriloc..., suntem de acord să i se dea crezare în astfel de cazuri”.

Ceasurile au încetat să mai bată. Orașul doarme cu sânge rece, purtându-și încă vechile semne de timiditate pe trup; lumea stă cocoțată-n creierii lumii, pe străzi e duminică, sub fruntea mea eternități puerile se hârjonesc rând pe rând.

Cineva, sleit de puteri, ca un Adam coborâtor din păcat, își strigă, în nopte, numele, dar nu-l ascultă nimeni: „Algathon!” — și noaptea se strânge în jurul propriului miez.

Levitați, domnilor, levitați!

...Și nu e prima dată când, la ușa mea, bat marii eufemiști, să talmăcească toate cele îndărătnicite hieratic pe vârful înalt al limbii, de unde nu se lasă rostite în nici un chip. Și vin, escaladând, până la mine, cordonul ombilical al lumii — sfoasa ei facere...

Poftiți, domnilor, levitați! E ora când marile biografii se cer scrise. Nu vă sfiți! Întrezăresc în voi totuși câteva lucruri sfinte, aidoma unor măruntaie de miel.

Pregătiți instrumentele, ascuțiți-vă ironiile, puneți-vă la îndemână cele necesare! Luați sub lupă maiestuoasele taine, schimbați între voi câteva replici de uzură. Sunt curios cât de departe vom putea ajunge împreună și sunt fericit. Faceți-vă comozi!

În timpul acesta eu voi privi atent: trecătorii târzii, rătăciți, din câte spun ei, într-o lume nouă,

schimbările de tactică ale gângăniilor încăierate în jurul unui bec stradal, crezându-l luceafăr, fotogenia chipurilor izgonite de pe ziduri și, mai cu seamă, traiectoria tristeții ce le apasă și, nu în ultimul rând, siajul melodic al șobolanilor născuți din plictiseală, la capătul inimii —

având în vedere, după cum era de așteptat, micile pregătiri, adică:

să-mi dreg glasul și să-l aduc la zi, să ranforsez adamic discursul, și asta cu orice preț, fără a-i pierde, vă asigur, nimic din flexibilitate, să studiez atent dinamica zâmbetelor largi și elasticitatea elementelor retorice, la orele de vârf, și nu numai,

să repet în gând postulatele bunelor maniere, în paralel cu dreptul roman,

și să exerseze, dinaintea oglinzii, gimnastica gesturilor sobre și tehnicile de rotunjire a vocalelor în vremuri nefaste.

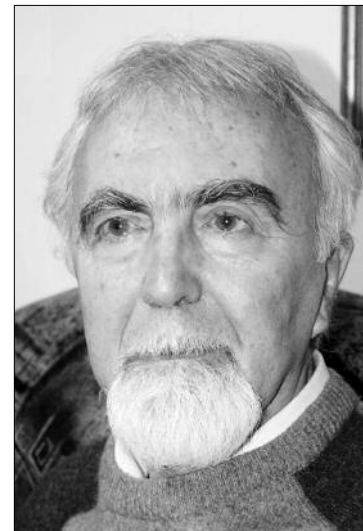
Lăsați dulcegăriile și levitați, domnilor! Incizionați adânc noaptea până la miez!, din vintrele cerului meu personal răzbate dangătul celebrelor agonii. În lume s-a dat ora exactă. Fiți bineveniți!

Levitați, domnilor! Levitați!, e ora când palmele mele, atingându-se una pe cealaltă, pot declanșa lungi amintiri.

* Cele șase poeme/fragmente fac parte dintr-o carte (încă nenumită), pe care Ancelin Roseti a început-o în urmă cu aproximativ 14 ani... Autorul și-a propus să o tipărească în primele luni ale acestui an la Editura Mihail Sadoveanu. Pentru aceeași editură, Ancelin Roseti pregătește și o antologie de poezie, care ar putea să apară în luna februarie sau martie. Le așteptăm pe amândouă cu interes. (V.D.)

ION LAZU – 80

Satul de adopțiune (fragment)

În prima copilărie, venetici printre aprigii olteni, aveam complexe pentru că în pronunția noastră se cunoștea moldovenia și nu eram așa de iuți la vorbă, iar pe de altă parte eram priviți ca niște domnișori, probabil din cauza părinților, care nu umblau îmbrăcați țărănește, drept care localnicii li se adresau cu domnu' și cocoana, dar și pentru că purtam (cu rîndul!), adus din Basarabia, un prea frumos palton de stofă, de culoare cenușie, matlasat, foarte călduros. L-am purtat pe rînd, noi, cei patru băieți ai veneticilor, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, pe măsură ce creșteam.

...Marea noastră expediție în pădurea Strehareț, la începutul primăverii lui 1946, pe cînd eram încă la Sărăcești. După flori, despre care auzeam prima oară și pe care le vedeam tot prima oară: viorele, cocarai, tămîioare, gălbenele, floarea Paștelui. Abia se dezăpezise, drum lung, cîmp desfundat, mă mir și azi cum de am făcut față unui efort atît de mare. Ne afundam pînă la glezne în terenul moale al arăturilor pe unde o tăiam ca să ajungem mai repede la pădure; la înapoiere, florile atîrnau din mîinile rebegite. Mama s-a scandalizat cînd ne-a văzut în halul ăla, ne-ar fi pedepsit pe loc dacă nu am fi fost cu Victor și Ionel, băieții mai mari, din vecini, pe cînd stătusem la Găițoaia. Veniseră (trimiși de ai lor?) să ne ia la pădure, un gest prea frumos, semn de prețuire pentru noi, foștii lor vecini, dar și pentru părinții noștri. Mama ne-a dat voie, probabil avea încredere în cei doi, dar mai erau și alți copii din Cireașov, veniseră cu toții, veseli, așa că mama nu a vrut să ne strice cheful. Drumul spre pădure o fi fost nu deosebit de greu, apoi preumblarea printre copaci, după flori, de-o parte și de alta a gîrlei Strehareț; mai rău pare să fi fost la întoarcere, cînd, obosiți deja, a trebuit să trecem peste niște arături. Victor și frate-său și-au dat seama că suntem depășiți de împrejurări și s-au hotărît să ne însoțească la întoarcere pînă acasă. Am apărut în fața mamei: uzi, înnoroiți, înfrigurați, obosiți peste poate, flămînzi rău și foarte speriați de ceea ce făcusem – căci fusese realmente o aventură a unui grup de copilandri scăpați de sub observația celor mari. Îmi amintesc deslușit surpriza de a vedea flori prin pădurea ostilă, nedezmorțită după iarna lungă, bucuria și interesul cu care le descopeream pe sub crengile uscate, fiecare cu norocul lui, după cum mi-am putut da seama, felul cum ne împrăstiasem pe coastă pentru a le aduna pe toate; cum am luat-o înapoi, spre Rîpa Popii, tot mai culegînd, deși aveam brațele pline. Să fi fost și niște fetițe cu noi? N-aș spune. A fost o problemă să trecem peste puntea fără balustradă, însă era cu mine fratele mai mare și viteaz: Mișulică... O aventură, o primă experiență de viață. În primăvara următoare, întorcîndu-mă cu Constantina de la școală, în leasă m-am oprit și i-am cules niște flori...

Altfel, ce să spun? Eram niște refugiați, o familie venită din celălalt capăt al țării, tocmai de pe malul Nistrului, și ne simțeam ca atare, iar localnicii nu aveau nici un chef să ne strîngă la piept, mai degrabă ar fi preferat să-i lăsăm într-ale lor, necăjiți cum erau, la acea vreme. Lăsasem tot avutul în Basarabia, dar Tata și Mama trecuseră deja prin destule încercări, din 1940 încoace, căutau să-și păstreze calmul și să găsească o cale de a trăi mai departe. În orice caz, nu erau puși pe lamentări, n-aveau de gînd să stea la cheremul și la buna voință a străinilor, se luptau cu greutățile și, de la o zi la alta, găseau noi mijloace de a trăi și noi motive de a spera că lucrurile se vor aranja, cu timpul...

Sorescu și Stroe, veri primari, colegii noștri din Satu Nou... Stroe își trăgea un picior, avea probleme și cu mîna stîngă; micuț, spălăcit, urîțel, însă ambițios, colțos, nu se lăsa agresat, era îndărătnic. Dacă l-ar fi ajutat scăfîrlia, ce tiran ar fi ieșit din el! (Aflu că a murit, prin 1990).

Tatăl lui Mărinică Dorobanțu, poreclit „al lui Motan”, un om ferit, paznic de noapte la cimitirul orașului, ocupație cam ciudată, dar pe care vecinii nu o comentau, cum nici faptul că Ghiorgghișor era gardian la pușcărie. Se considera că au un serviciu, o leafă de la stat, și astea erau norocul lor și dovada destoiniciei lor. Unele povești de-ale lui Mărinică proveneau, cred, de la taică-său; poate știa mai mult decît lăsa să se creadă, însă, orgolios nevoie mare, nu aducea niciodată vorba despre serviciul tatălui său. N-a fost niciodată cel mai bun prieten al meu, deși stăteam aproape cu casele și ocaziile n-au lipsit, în copilărie, în adolescență. Și atunci l-am ales pe Virgil.

La Găițoaia, prima noastră haltă de la sosirea în Oltenia, stăteam în ultima casă din sat, la o văduvă din primul război; apoi, la Sărăcești, s-a nimerit să stăm tot spre capătul satului, tot la o văduvă, de data asta din al doilea război, Filomița. Niciodată nu m-am învrednicit să aflu de unde vine acest nume: Filomița? Mereu am avut o îndoială în legătură cu acest nume, dar, cum se întîmplă, am tot amînat să întreb. Eram și aici înconjurați de cîteva văduve, trei sau patru. Se poate ca bărbații lor să fi pierit la începutul ostilităților, deja trecuseră niște ani, și oricum aceste văduve nu se plîngeau, nu aduceau vorba despre soții lor căzuți pe front, cel puțin lamentațiile lor nu au ajuns pînă la cunoștința mea, și era ca și cum ele văduveau de cînd lumea...

*

Seara, târziu, când ne întorceam din oraș, de la școală sau de la cinematograful, ajunși aici, la ieșirea din satul Pârliți, după ce lăsasem în urmă casele cufundate în întuneric - niciodată prietenoase, chiar și în timpul zilei, cu ceva care se menținea ostil în pofida trecerii anilor, poate pentru că în acest cătun nu aveam nici un coleg de școală (ce părere poți avea despre un sat în care nu sunt copii de vârsta ta?!), iar pe oameni nu-i cunoșteam decât din vedere, prin acest cătun, seara, la întoarcere, mergeam în pas întins, strânși unii în alții și vorbind cu sporită însuflețire, ca să ne facem curaj (n-am putut să-mi explic de ce în Pârliți, de la un capăt la altul al cătunului, nu vedeai o singură fereastră luminată, o singură lampă aprinsă, un capăt de lumânare, un bob de jar, la orice oră ai fi trecut, de la lăsarea serii până spre miezul nopții...), pașii ne scoteau deodată la loc deschis, fără case de catran, fără garduri de catran, fără salcâmi și duzi de catran halucinând peste capetele noastre -un loc larg deschis, pe care mai mult îl simțeai ca atare decât să-l și vezi deslușit: linia orizontului, îndepărtată, te ajuta să distingi pământul plat de cerul boltit deasupra; tensiunea din sufletul meu se ștergea ca prin minune, ridicam ochii și priveam direct spre Carul Mare, în jurul său se grupau alte constelații, o imagine familiară, restabilind instantaneu legătura sufletului meu cu cosmosul nepieritor.

Glasurile se răzlețeau, eliberate de constrângeri, vreunul dintre colegi mai avea ceva de spus, dar dintr-odată simțeam că toată puterea mea spirituală se îndreaptă spre capătul osiei cerești: eram numai priviri, deși călcam mai departe, nediferențiat, pe drumul doar bănuirilor, pentru că și de l-aș fi privit, tot nu l-aș fi deslușit de-a binelea - și, pentru că drumul cobora imperceptibil, înainte de a se angaja în virajul strâns spre dreapta, pașii mei se eliberau, de aici senzația de ușoară plutire, de desprindere din contingent. Un elan sufletesc... Se întâmpla că acest mic tronson al drumului, nu mai lung de o sută de pași, era orientat direct spre nord, așa că pe această porțiune eu mergeam cu privirile înălțate spre Carul Mare și cu impresia că acest mers nu o să se mai termine. La drept vorbind, el continuă și azi, în amintirea mea. Iar porțiunea de drum a fost desființată: când cu sistematizarea, cu asfaltarea, cu toată modernizarea, au tăiat cu buldozerele un traseu direct, din capătul Pârliților și până la podul din Vâlcea...

Virgil avea adesea asemenea idei, cu care ne lua prin surprindere și reușea să ne convingă de fiecare dată, de parcă n-ar fi fost de-o seamă cu noi, sau de parcă altcineva, mai în vârstă, îl iniția în acele mistere. Mă impresionau profund poveștile lui cu draci, cu stafii, cu vârcolaci - le făcea credibile și prin aceea că, de fiecare dată, protagoniștii erau rude de-ale lui, pe care noi le știam măcar din vedere: unul dintre ei s-a luptat cu dracu, care voia să-l arunce în fântână; dar cireșoveanul nostru se încorda, rezista și la rândul-i încerca să-l arunce pe drac în fântână...

*

Să scriu despre acel sat Cireașov de pe malul Oltului, pe care cu grabă l-am părăsit la terminarea liceului, la nici șaptesprezece ani, căci am avut neșansa unui liceu cu zece clase - și astfel am ajuns student cu caș la gură...; să scriu despre oamenii de acolo, care de la un anumit moment mă îndepărtasem, deranjându-mă pe când citeam; despre părinții

pe care i-am văzut striviți de un trai fără perspectivă și am dorit să mă desprind, să devin altceva, pe scara socială... Și totuși, ce frază aproximativă, inexactă! Niciodată nu am avut un plan ferm, sau o idee clară despre ce aș fi dorit să devin și să fac în viață; nici atunci când am decis să mă înscriu la Facultatea de Geologie nu-mi era clar ce-mi doresc. E drept, cu un an înainte, un consătean intrase la Geografie. Apoi, în preajma absolvirii, a început să-mi dea tircoale un coleg de la A, Liciu, până atunci neluat în seamă; se remarcase ca sportiv, și asta nu mă interesa; voia să dea la geologie și avea nevoie de un ortac. Nu cred că știa mai multe despre a fi geolog, dar oricum mă simțeam atras mai curînd de o activitate ca asta decît de medicină, de pildă, sau să fiu profesor, sau inginer. Excursia din clasa a noua la munte, în zona Iezer-Păpușa, era cea mai luminoasă amintire a mea, așa că în mod firesc am înclinat spre geologie. La drept vorbind, a fost în chestiune o intuiție și nimic mai mult. Însă o intuiție fericită, căci geologia s-a potrivit de minune firii mele. Sigur, îmi plăcea de pe-atunci foarte mult literatura, dar nu mă gîndeam să devin profesor de limba română, iar în privința scrisului nu m-am gîndit niciodată că asta ar fi de nasul meu. Abia prin anul doi-trei de facultate pasiunea mea pentru literatură m-a făcut să caut reviste literare și încet-încet m-am lăsat atras în curent...

*

Aseară sosesc de la Slatina abia pe la 11, prea târziu ca să mai notez aici. Plecat de dimineață, cu microbuzul, care se dovedește foarte comod. Cîmpul încă neînverzit, nelucrat, în destule părți aflat încă sub apă. O iarnă lungă și cu multe precipitații. De la Vila, unde s-au ridicat noi clădiri, și pînă la gară, pe drumul pustiu și spăimos parcurs de mine noaptea, cînd veneam acasă, numai și numai construcții noi, însă nu spații de locuit, ci PECO și alte înlesniri auto - și dintr-odată impresia că lumea merge spre o aservire în fața limuzinei: semenii noștri vor să trăiască pentru a putea merge cu mașina: din fața tv și a computerului, direct în mașina personală, la alimentare, la spălare, la garaj, la... Garajele, spălătoriile, benzinăriile, atelierile de reparații auto etc. par să ocupe spațial o pondere tot mai mare, disproporționată. Nici un teren agricol nu e prea bun și fertil ca să nu poată fi sacrificat pentru o benzinărie, un motel, o parcare etc. Sunt mult mai rentabile, vezi bine... De la gară pînă în centru, văd slătineni dezolant, neîngrijiți și prea grași (aceste două aspecte merg mîna în mîna); în fața poștei mari, pe bănci de lemn, pensionari, la care mă uit cu teamă, să nu zăresc vreun fost coleg de liceu. O etalare descurajantă a sărăciei și fundăturii existențiale. La Biblioteca Județeană, vorbesc cu două funcționare, una din Clocociov, care se mîndrește cu Marin Mincu, alta căsătorită în Satu Nou, cu un Dascălu. Le arăt cartea: despre Cireașov și Slatina. În fișier, doar cinci cărți de-ale subsemnatului.

Vine directorul Paul Matiu, în cel mai elegant costum cu vestă, bucuros de lansarea tripletei bucureștene, și insistă pentru vineri 30, căci sîmbătă, zice, nu vom avea participare, lumea pleacă la țară..., vor fi doar cele șase bibliotecare și patru ziariști. Să vedem... Îi spun de preluarea tirajului, promite 30 de exemplare, pentru mai multe să-l abordez pe primar sau pe președintele Consiliului

Județean, Ionică, la care se ajunge mai greu. Primarul va fi la 18 la un spectacol, suntem în Zilele Slatinei, 635 de ani de la atestare. Merg la Olt-Press, acolo Ciorei mă conduce la Victor Ursu, amabil, va anunța în ziar, va veni la lansare; îi ofer spre publicare *Cum am devenit scriitor*, varianta integrală, căci Drăghici m-a somat să o reduc la cinci pagini. Promite că va fi în prețuia lansării, o pagină întreagă, cu poză. Să-i fi spus că în romanul cu refugiați, totuși, aspectele istorice nu reprezintă mai mult decât acel 10% al unei ferestre din tablourile renascentiste: avem portretul unei/unor doamne, încăperea vilei respective și, undeva, o fereastră prin care, la mari depărtări, se vede peisajul: o zi de vară, senină, câțiva norișori, păduri, un deal... Cam aceeași tehnică am folosit în *Veneticii*.

Merg la Șerbani: voioși și frumoși. Vorbim, mănânc, Sonica îmi spune că a fost la Lerești, la mormîntul părinților, a vorbit o oră cu maică-sa, tot ce are pe suflet: să nu mă iei la tine, vreau să mai trăiesc, te găsesc eu... Plec cu flori și lumînări la cimitir.

Intru la noi acasă, dau lacătul deoparte, vizitez ca la muzeu: toate lucrurile la locul lor, tablourile de familie pe pereți, al Anișoarei pătat, de parcă a stat în ploaie sau sub lacrimi... O fotografie de la nunta Georgetei. Ușile și fionierul stau să cadă; închid ferestrele (lăsate deschise pentru aerisire de Filica?): o cochilie de melc strivită pe tocul geamului. Grădina nelucrată, buruiată de mai an, apare un nuc frumos, crengi albe forjate, în gardul dinspre grădină. Ies în drum, o văd pe Filica la gardul din spatele casei, stăm de vorbă; merg la cimitir, mormintele săpate, cu flori ce fac bună impresie. La tanti și unchiu, crucea de piatră deja fixată. Pun flori în borcane, încerc să aprind lumînări, vorbesc cu al lui Găină și cu Dorina Constantinescu, dar nu am curaj să o întreb de cei doi frați mai mari. La întoarcere, mă claxonează cineva, coboară din mașină, ne îmbrățișăm, vorbim. Reiese că eu

l-am confundat cu ai lui Sirbu, e din ai lui Călin, din Cotești - iar el mă confundă cu Gelu. Mă gândesc că în *Veneticii* am scris despre două sate care nu mai sunt: al părinților, Cioburciul dispărut fizic încă din '44, rămas doar în reprezentările lor; și despre satul de adopțiune Cireașov, dispărut și el odată cu moartea tatei; un rînd de oameni s-a dus, au venit alții, cu alte repere și exigențe, ce a fost nu mai contează... Zicea femeia de la cimitir: alții muncesc o viață pentru a ridica o casă, iar nepoții dv. nu vor să stea în casa primită de-a gata! Îi dau Filicăi o carte, se bucură mult, mulțumește emoționată, cînd află că am scris și despre ea. Îi văd lacrimile. Cît oi mai fi, zice...

Ajung prea repede la Casa Sindicatelor, stau pe-o bancă, văd un domn în costum bleumarin, plimbîndu-se, venit și el prea devreme. Totuși, mă apropii, și zice: Pofțiți! Dăm mîna, e chiar primarul Gh. Păunescu. Mă știe din '92, cînd am devenit cetățean de onoare. Îi spun: un roman în care Slatina este unul dintre personajele principale, descris încă din '44, pînă în '97. Sunt basarabean etc. Mama lui e bucovineancă, sora ei a fost soția lui Nicolae Halipa. Ce mică e lumea!, zic. Mama mea e nepoata lui Șt. Ciobanu. Trebuie să-i spun cine a fost: unul dintre artizanii Unirii din 1918, prof. univ., membru în Consiliul Coroanei, viitor ministru etc. Se poartă domnește, mă conduce în sala unde repeta corul, îmi promite achiziționarea a 50 de exemplare. Pentru mai multe, să mergem la Ionică... Începe

spectacolul, el pleacă să mai aranjeze diverse, iar eu rămîn de vorbă cu o ziaristă de la *Jurnalul de Oltenia*; pe la 19 o zbughesc la gară și iau din mers cursa spre casă. O variantă ar fi să duc chiar eu cele 50 de exemplare cu ocazia lansării.

*

Acareturile de prin curte se surpă, neîngrijite; recuperez tabloul meu făcut de Marcel Lavric, îl aduc acasă, Lidia e foarte bucuroasă, îi place mult... O înțeleg, îi amintește de felul cum arătam pe vremea cînd ne-am cunoscut... A doua zi dimineață am trecut pe la Centrul de Librării din Slatina, i-am convins să preia 25 de exemplare din roman, cu comision 25%. Ajung la Inspectoratul Școlar, dau de doi domni amabili, însă foarte ocupați, promit, unul mă aduce cu mașina în centru, dar nu mai apar la lansare. Cum nici alții care promisese... Regret absența lui Aurel Gagi, a soției lui Botez, a lui Goe, a lui Vergulescu, Smedescu și a altora care ar fi venit, dar... Era o zi foarte agitată, deschiderea Expoflora - o vizitez, mare încîntare, exclam: de mult nu am mai văzut ceva așa de frumos! La 12:00 se umple sala, vorbește dna Stuparu, care e entuziasmată de carte, nu a apucat să citească decât un sfert din ea, apoi Florin Mihăilescu, fără entuziasm, fără aprecieri laudative: un roman bun, poate cea mai bună carte a lui, bine scrisă, despre avatarurile basarabenilor, merită din plin să fie citită. Și se vede că nu a parcurs cartea decât pe sărite - fapt este că despre partea a doua nu face decât o aluzie, se pare că preluată din Blandiana. Pînă și referirea la împușcarea evreilor, cu observația că nu trebuie exagerat, dar dacă faptele au fost trăite, ele trebuie spuse! Ceva de genul acesta. Am înregistrat speech-ul respectiv, și Lidia a fost surprinsă de lipsa de entuziasm a vorbitorului. Poate totuși nu are o adevărată considerație pentru mine ca autor, poate ceea ce a citit nu l-a dat gata, îmi spun. Poate l-a iritat cumva cronica Magdei Maței? Oricum, pentru ascultători cred că a fost bine, nu or fi sesizat reticența profesorului. De altfel, mi se luase un interviu pentru televiziunea locală, iar cînd l-au abordat pe Florin, el a refuzat *de plano*, precum că nu vrea să se repete, apoi am intervenit explicîndu-i că oamenii aceia se grăbesc, așa că s-a dus cu cei doi într-un colț al sălii de lectură, unde nu am idee ce le-o fi spus. Prezentatoarea a citit lista cărților mele, nu și pe-ale lui Florin, așa că am spus cîteva cuvinte despre vedeta din anii liceului. Aplauze, apoi am dat vreo douăsprezece autografe, însă numai la oameni de calitate, cîteva profesori de literatură, care se arătau interesați de arta cuvîntului. Dna Liliana Branca, de la R.R.1, mi-a luat la urmă un scurt interviu pentru duminică, la Duminica vedetelor.

Vintage

Precum privești insectele prinse
între foile de sticlă ale ferestrei
așa se întâmplă uneori
să vezi cum suferă femeia ce nu te-a dorit
și mai suferi și tu încă o dată
și nimic subversiv ori excesiv
în aceste lășități vintage
unde suspinul se emandipează
iar declarațiile se ramifică
de fiecare dată când ajungem aproape de capătul lor
iar totul se întâmplă într-un trecut
mai prezent ca niciodată
sub o ghirlandă de globuri ce strălucesc
precum în petrecerile din „Marele Gatsby”
în care ne oglindim
foarte altfel chipul

Lebensraum

Tu încă mai spuneai că am putea reclădi o întâmplare
din amintirile disperate ale celor care au trăit-o
în camera bad & breakfast unde buchetul de hortensii
se zărește în ultimul cadru al vederii periferice
și foarte aproape de inima noastră
un fel de paradis a început să îmbătrânească

Mobilierul standard al camerei
cere un lebensraum ferestrelor
iar zborul pescărușilor parcă anunță
începutul unei glaciațiuni
și niciodată ochii tăi nu au fost
atât de albaștrii...

Efectul Stendhal

Ce simplu ar fi dacă ai putea să definești
măcar partea văzută a binelui
în aceste întâmplări nocturn-anodine
de lângă stația de carburanți a cartierului
cu nume italian
unde totul pare un troc
cu produse de necesitate secundară
iar stelele zaruri ce se rostogolesc
peste rezervorul camioanelor cisternă
când găsești mai umane scuzele decât explicațiile
iar uitarea un șir alb de cadâne
ce traversează bulevardul
urmărite de farurile mașinilor
în care luceafărul a sclipit
Un efect Stendhal se vor numi clipele acestea
când o devoțiune anonimă
face ca totul să existe

Derizoriul zilei

Nici vară nici toamnă
într-o urbe mică pe ale cărei străzi
ai da orice să te pierzi
duminica după-amiază
prin melancolia lividă
a caselor cu ziduri cucerite de iederă
dincolo de care auzi fie un pian
fie icnetele unor pui de pisică

Nici bucurie nici tristețe
când strângi pe chip zâmbetul
ca pe-o curea în care te încingi

să mai poți merge
acolo unde vrei tu să mergi
prin derizoriul zilei
sub o arcadă cu margarete unde zărești
cum ține întreaga lume pe umeri
un Atlas copil

Reîntoarcerea

Paletele ventilatorului spânzurat de tavan
mișcându-se încet
și reproducerile lui Velázquez
din ce în ce mai decolorate
atunci când ne întoarcem
singuri și osteniți
la capătul unui drum ce părea
să ne adune de-o parte și de alta
a victoriilor pe jumătate sau sfert
sub luminile împrăștiate
de ecranul televizorului
ce formează un bălci al deșertăciunilor
pentru cei care vorbesc aceleași lucruri
despre care vor vorbi alții mai crud
când zgomotul
se aude din ce în ce mai puțin
din ce în ce mai încet
în timp ce alte lucruri
cresc lângă tine palpabile
la o mână distanță
din ce în ce mai înalte
din ce în ce mai puternice

Outdoor Light

Peregrinările pe alea din spatele blocului
după remediul defecțiunilor la rețeaua electrică
când lumina levitează deasupra luminii
de toate culorile
iar în mobilierul urban al preajmei
pietrele parcului par limbile smulse
ale unor clopote
condamnate la tăcere
Doar televiziunile de știri amintesc în treacăt
cum dresorii în jurul fiarei au reușit să se sălbăticească
și poate câte ceva despre actrița americană
de pe panoul publicitar
unde face reclamă la un nou parfum
care pulverizat seamănă cu înserările cețoase
unde noi am întâlnit-o cândva odată

Alexandru CAZACU

Răzvrătirea cerberilor

Libertatea noastră nu are stăpân!
Nici sufletul nu-și pune trupul ca tribut
lui Christos sau vreunui demiurg păgân;
nici zeilor din norduri, ce-nvârt
iaduri și raiuri în hăul din fiorduri,
nu li se mai pleacă nomade seminții,
deși în urma lor, stirpe după stirpe
se naște și se-afundă fără a zămisli un ultim
soi de floare, sânge rupt din soare,
care să le-atârne istoria-n vârful de cer;
rămân doar ei, adamici, înfrânții victorioși,
ce vin, trudesce și pier.
Nici măcar credința nu mai stăpânește
mintea spovedită de cerberii din noi,
ci ne poartă pasul, cu grabă și cu râvnă,
spre Ziua de Apoi.
Lumea s-a desprins de nașterea-i păgână,
în vremea când șaduful făurea arginți
și din canope Sfinxul reîntropa doar prinți.
Acum, iubirea noastră se-afundă în țărână,
iar visul treaz se curmă pe năluci de sfinți.
Levitează focul pe tînga de pe cruci,
răzbește în nocturnă; prin mine trece moartea,
mă urcă în trăsura, iar eu o bat pe umăr,
se-ntoarce și îi spun:
– Libertatea mea nu are stăpân!

Consoțiu

Hrănește-mă cu mâna ta!
Mâna ta să-mi fie sabia lui Saladin,
să-mi fie consoarta anilor lumină
și până la pământ,
să-mi fie plecată închinăciune,
născută din vântul de sud.
Să stăm în jurul mesei,
de parcă am sta în jurul universului
să ne ospătăm.

Dar nu miel – n-am vrea
să-L sacrificăm pe Dumnezeu...

Delir sicofant

Mă iubeai ca un sufit, dezrobit fiind de căințe,
și-ai mei sori nesfărțuiți se-nălțau ca niște zmei;
printre ei călăuzeai, fără veghea unor zei,
lumi zidite din osârdie – lumile ochilor tăi.
Cu-o pedanță de calif, mă iubeai aprins și strașnic,
îmi puneai în piept iscoade și zvâcnirile-i neroade
revărsau norod de inimi ce se-mpresurau în pântec
cu pudoare de infanță; soarta cu gust de curmale
o-nfășam, ca pe un prunc, cu tasmale din amurg.
Eram noi iubiții care făureau smintirii dogmă,
fără teama că în evuri dragostea va fi cu normă.

Mă iubești ca un ocnaș care își păzește vina
c-un cinism de cal troian, stors de sângele albastru.
Eu te izbăvesc în suflet, așa cum un caloian
își cadorește vipia și credința cu salmastru;
și-n dezastrul convertirii la amorul cel ateu,
cercetăm să soarbem timpul, scurs pe cupa lui Orfeu.
Suntem noi iubiții care, naufragiați pe rug,
pervertim al rugii crug, când meschina îndurare,
ascunsă după o dogmă, ne trădează
iar delictul de a ne iubi cu normă.

Și-n virtutea celor triste, neîntâmplăte, constatăm
că doar sânge mai separă întuneric de lumină,
când destinul își închină chiar a inimii bătaie
pentru-o dragoste bălaie, solitară și proscrisă
unui soi de bun rămas, unui soi de amăgire,
prinsă-n acele de ceas.
Oare fi-va despărțirea, în deliruri sicofante,
doar un gest de mare fante al destinului ingrat?
Hai, iubite, să-l sortim, ca pe-un pașă emigrant,
la dezmățul diletant din sentințele vacante!

Ce Destin? Ce mare fante?
Eu sunt Beatrice, tu, Dante!
Tu, Tristan, și eu, Isolda!

Destinul și-a luat iar solda...

Sură despre dor

Dorul meu – un copil plămădit în foaierul unui erg,
Un mirador pe care poposesc șoimii tăi yoghini,
O patimă neștersă, într-o misivă, de ochiul tău imberb,
Un ultim devot răstignit... printre spini,
O geamie în care sufletele nu mai au descântec,
O rază de lumină, așteptând în arcu răsăritului,
O noapte-n Marrakech ce încă-mi arde-n pântec,
Dorul meu – un iatagan ce-atârna deasupra capului.

Mireasa freudiană

Destinele noastre par a se dizolva
unele în altele,
ca și cum ar fi pictate în tehnica sfumato,
sub auspiciile unui creator priceput;
același creator care răstignește
surâsul femeii
pe un fundal cu orizont asimetric,
iar apoi își vinde capodopera ca suvenir
în lumea de dincolo.
Numai destinele unora se despică
și lasă lumina să zacă în suflete,
ca într-un sarcofag;
altele se închid,
iar întunericul le pândește viața,
ca pe o mireasă freudiană.

Mădălina BĂRBULESCU

ARTE POETICE

■ Nr. 71

■ Ianuarie 2020

**Cafeneaua
literară**

Ancheta Cafenelei literare

Poezia canonică românească

Într-un mediu cultural liber, discuțiile asupra problemelor pe care le ridică literatura, așadar asupra modului ei specific de a fi, a prezentului și viitorului ei, a valorii sau a crizei prin care trece, a onestității și competenței criticilor literari, a premiilor literare acordate etc., sunt cât se poate de firești.

Prezenta anchetă caută să răspundă la modul în care evaluăm poezia românească și, nu mai puțin, la felul în care a fost ea evaluată de mai mulți critici, într-un număr trecut al *României literare*, care au publicat în paginile revistei o listă a poezilor canonici români. În acest sens sunt, de altfel, și întrebările de mai jos.

1. A apărut în *România literară* nr. 16/2019 „O listă canonică: 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)*”, în care se cuprind 100 de poeți canonici ai perioadei deja precizate, conform evaluării făcute de 35 de critici și poeți de azi, chemați de către revista centrală a Uniunii Scriitorilor să își exprime punctul de vedere.

Vi se pare legitim să comentăm această listă canonică, sau comitem o impietate, un „sacrilegiu”?

2. Juriul anchetei *României literare*: George Ardeleanu, Adrian Alui Gheorghe, Mircea Bârsilă, Iulian Boldea, Ion Buzași, Dumitru Chioaru, Livius Ciocârlie, Al. Cisteleanu, Gabriel Coșoveanu, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Victor Cubleșan, Vasile Dan, Mircea A. Diaconu, Gabriel Dimisianu, Gellu Dorian, Horia Gârbea, Gabriela Gheorghisor, Ioan Holban, Adrian Lesenciuc,

Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieș, Andrei Moldovan, Viorel Mureșan, George Neagoe, Eugen Negrici, Nicolae Oprea, Irina Petraș, Ion Pop, Vasile Spiridon, Alex Ștefănescu, Ioan Radu Văcărescu, Ștefan Vlăduțescu, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir. Neîndoielnic, printre cei 35 de scriitori stabiliți să decidă componența listei canonice a poeziei românești se află și critici/scriitori de certă valoare. Dar sunt toți evaluatorii de aceeași valoare cu aceștia, așa încât judecățile lor să fie cât mai aproape de adevăr?

3. Ce înseamnă pentru dv. „poet canonic”? Credeți că cei 100 de poeți ai listei sunt cu toții poeți canonici?

4. Cuprinde această listă canonică și poeți care nu merită să figureze în ea? Ce alți poeți ar fi meritat titlul de „poet canonic”? Ne puteți oferi câteva exemple de poeți supraevaluați de prezenta listă, dar și de poeți de valoare omiși de ea?

5. Credeți că peste aproximativ 20 de ani, când poezii și criticii generației 2000 vor pune probabil stăpânire, prin aceeași instituție, pe listele canonice ale literaturii române, lista canonică a poezilor români întocmită de ei va semăna cu lista întocmită de criticii și poezii prioritar optzeciști de astăzi? Va mai păstra noua listă ceva din lista de acum?

6. Este mai bună această listă canonică decât altele, sau decât alte topuri poetice?

**Anchetă realizată de
Virgil DIACONU**

* O listă canonică: 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)

Ion Minulescu (1908)

Aron Cotruș (1911)

Ion Vineanu (1912)

Tristan Tzara (1912)

Ion Pillat (1912)

Adrian Maniu (1912)

George Bacovia (1916)

George Topîrceanu (1916)

Vasile Voiculescu (1916)

Nichifor Crainic (1916)

Lucian Blaga (1919)

Al. Philippide (1922)

Ilarie Voronca (1923)

Radu Gyr (1924)

Tudor Arghezi (1927)

Zaharia Stancu (1927)

Eugen Jebeleanu (1929)

Ion Barbu (1930)

B. Fundoianu (1930)

Dan Botta (1931)

Geo Bogza (1933)

Horia Stamatu (1934)

Ștefan Baci (1935)

Gellu Naum (1937)

Emil Botta (1937)

Dimitrie Stelaru (1937)

Maria Banuș (1937)

Mihai Beniuc (1938)

Miron Radu Paraschivescu
(1941)

Magda Isanos (1943)

Ion Caraion (1943)

Constant Tonegaru (1945)

Geo Dumitrescu (1946)
 Nina Cassian (1947)
 Radu Stanca (1947)
 A. E. Baconsky (1951)
 Florin Mugur (1953)
 Ion Horea (1956)
 Nicolae Labiş (1956)
 Ion Gheorghe (1957)
 Grigore Vieru (1957)
 Gheorghe Tomozei (1957)
 Petre Stoica (1957)
 Nichita Stănescu (1960)
 Cezar Baltag (1960)
 G. Călinescu (1963)
 Constanța Buzea (1963)
 Ion (Ioan) Alexandru (1964)
 Marin Sorescu (1964)
 Ana Blandiana (1964)
 Constantin Abăluță (1964)
 Ștefan Aug. Doinaș (1965)
 Gabriela Melinescu (1965)
 Adrian Păunescu (1965)
 Nicolae Preliceanu (1966)

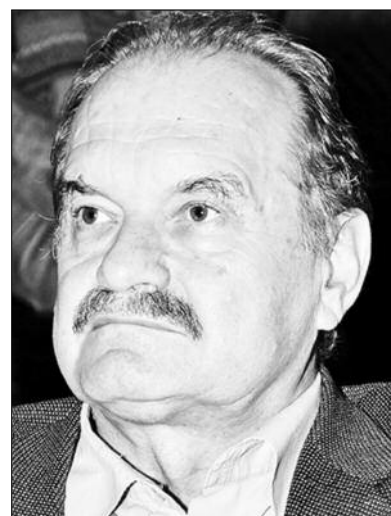
Leonid Dimov (1966)
 Ion Pop (1966)
 Ovidiu Genaru (1966)
 Mircea Ciobanu (1966)
 Dan Laurențiu (1967)
 Ileana Mălăncioiu (1967)
 Nora Iuga (1968)
 Cezar Ivănescu (1968)
 Sorin Mărculescu (1968)
 Virgil Mazilescu (1968)
 Mircea Ivănescu (1968)
 Gheorghe Grigurcu (1968)
 Alexandru Miran (1969)
 Angela Marinescu (1969)
 Emil Brumaru (1970)
 Daniel Turcea (1970)
 Mihai Ursachi (1970)
 Mircea Dinescu (1971)
 Ion Mircea (1971)
 Dinu Flămând (1971)
 Adrian Popescu (1971)
 Dorin Tudoran (1973)
 Gabriel Chifu (1976)

Vasile Dan (1977)
 Liviu Ioan Stoiciu (1977)
 Șerban Foarță (1978)
 Traian T. Coșovei (1978)
 Eugen Suciu (1979)
 Arcadie Suceveanu (1979)
 Mircea Cărtărescu (1980)
 Aurel Pantea (1980)
 Ioan Moldovan (1980)
 Matei Vișniec (1980)
 Nichita Danilov (1980)
 Marta Petreu (1981)
 Mariana Marin (1981)
 Ion Stratan (1981)
 Ion Mureșan (1981)
 Florin Iaru (1981)
 Alexandru Mușina (1984)
 Cristian Popescu (1987)
 Marian Drăghici (1988)
 Viorel Padina (1991)
 Ioan Es. Pop (1994)
 Horia Gârbea (1996)

ION SIMUȚ

O listă aniversară, promovată ca listă canonică a literaturii române

A stârnit interes, pe bună dreptate, lista canonică a literaturii române pentru intervalul 1918-2018, promovată de *România literară* pe parcursul anului 2019. Prilejul l-a constituit împlinirea unui secol de la realizarea Marii Uniri. Proiectul viza reflectarea unui secol de literatură română în câte o sută de cărți reprezentative pentru fiecare gen literar. Preluând o sugestie a Irinei Petraș, materializată precar în 2018 în revista *Steaua*, *România literară*, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor, a declanșat o consultare a criticilor pentru a desemna, inițial, o sută de cărți reprezentative de proză românească. Ideea este explicată de Gabriel Chifu în primul număr din 2019 al revistei. Motivația e serioasă și generoasă. În următoarele etape se preconizau alte consultări privind poezia, și apoi critica și istoria literară, împreună cu eseistica. Rezultatul ar urma să alcătuiască, prin însumare, „un fond principal al literaturii române” (frumos spus!), după cum precizează Gabriel Chifu, care nu folosește, în această primă explicație, noțiunea de „listă canonică”. Procedura aplicată este numită, pe rând, „largă consultare”, „anchetă literară”, „sondaj”, „instrument de evaluare valabil”. Miza este foarte mare pentru „o cartografiere

cât mai precisă a domeniului literar”, cum afirmă coordonatorul proiectului. Evident că inițiatorul este perfect conștient, ca noi toți, că „nu e o măsurătoare infailibilă, ci una cu un anumit grad de relativitate”. Responsabilitatea concretă de realizare a anchetei revine redactorilor Sorin Lavric și Cristian Pătrășconiu – după cum se spune. Inițiatorul pare Gabriel Chifu sau mai degrabă purtătorul de cuvânt al redacției, dar Autoritatea Electorală e, după cum vom vedea, în altă parte; e, adică, în mod firesc, o altă instituție.

Încă o precizare aduce informația că „nu vor fi publicate selecțiile individuale ale criticilor, ci doar lista celor o sută de titluri alese, așa cum se va configura ea prin însumarea opțiunilor exprimate”. Dată fiind

lungimea listei în fiecare caz de răspuns, e normal să nu fie reproduse în revistă toate selecțiile individuale. Deficitul de transparență putea fi rezolvat dacă s-ar fi arhivat electronic toate răspunsurile pe site-ul revistei, pentru ca seriozitatea și onestitatea anchetei să fie duse până la capăt. Alte precizări tehnice nu se aduc nici acum, nici pe parcurs, despre cum se face „însurarea opțiunilor exprimate”. Să nu ometem, totuși, să culegem precizarea redacției din prefața listei cărților de proză că au fost reținute cărțile care au primit între șapte și treizeci de nominalizări – ceea ce arată un scrupul metodologic incipient, dar nu suficient. Asta în condițiile în care unii critici au dat o listă mai mare de 100, alții mai mică, deci nu au respectat regula jocului. Nicolae Manolescu este chiar supărat că unele, „câteva din răspunsurile pe care le-am primit de la respondenții noștri nu dovedesc nici o fărâma de spirit critic” (vezi *România literară*, nr. 2 din 2019, p. 3).

Procedura și inconsecvențele

Sigur că nu era neapărată nevoie de asistența unui statistician sau sociolog, dar un semn de întrebare rămâne despre această însurare a opțiunilor exprimate (cum se face/ cum se punctează?), până la suspiciunea că, în final, selecția poate fi foarte bine rezultatul unui aranjament redacțional. Ceea ce, după părerea mea, nu ar fi nimic rău, având în vedere profesionalismul redactorilor de la *România literară*. Merg mai departe și spun că ar fi fost ideal ca acest tablou de valori ale unui secol de literatură română să fie realizat numai de redactorii revistei și de colaboratorii permanenți – ceea ce ar fi risipit astfel orice discuții și suspiciuni despre componența aproape aleatorie a juriului și despre însurarea opțiunilor. Dar de ce să nu fie realizate aceste liste numai de Nicolae Manolescu? N-ar fi cel mai îndreptățit?

Puțin relativizare nu strică. Dacă e un sondaj de opinie, nu contează cine votează, ci reprezentativitatea respondenților pe medii și pe vârste. Eu înlătur din start orice reproșuri în privința celor care au participat la anchetă. Altfel ne-am pierde în discuții inutile. Toți sunt critici demni de încredere, din toată țara. Sondajul este pe deplin valabil în legătură cu acei respondenți și cu acel moment în care au răspuns. Totuși, o singură nedumerire pe acest subiect: de ce nu au fost solicitați patru-cinci critici din Republica Moldova, pentru că tot era vorba de aniversarea Marii Uniri? Ar fi fost astfel mai bine reflectată și literatura din Basarabia, cum se cuvenea. Basarabenii lipsesc și din *Istoria critică...* a lui Nicolae Manolescu: „Locul lor într-o istorie a literaturii române nu se poate stabili cu precizie” – afirmă criticul (p. 1409 în ediția a doua, 2019). Sunt pomenite sceptic patru nume postbelice, dintre care două se vor regăsi în rezultatele anchetei.

Prima mea problemă de procedură e cum s-a făcut însurarea răspunsurilor. Știu un singur caz de anchetă literară de acest fel și de această amploare în care s-a procedat bine și transparent: ancheta despre *Romanul românesc al secolului XX*, publicată și analizată în *Observator cultural*, numerele 45-46 și 47, de la începutul anului 2001, sub coordonarea lui Ion Bogdan Lefter. În raport cu aceasta, ancheta *României literare* mi se pare rău gestionată, superficială și mult supralicitată de organizatori. Reproșul principal e legat de cuantificarea răspunsurilor (numărul de puncte acordat fiecărui vot pentru un titlu sau pentru un autor; cred că un vot=un punct, dar asta nu rezolvă nedumerirea, e mai complicat). De aici derivă și alte carențe, dintre care cea mai importantă e consecința în privința ierarhizării. Din această pricină, revista *România literară* dă o listă cronologică, nu ierarhică, și în cazul prozei, și în cazul poeziei. Indeciziile se țin lanț privitor la „însurarea opțiunilor exprimate” („însurarea de harfe resfirate ce-n zbor invers le pierzi”, cum ar zice contrariat Ion Barbu).

Liste „presupus” canonice, adică o bibliotecă esențială

Lista cărților de proză este publicată în numărul 2 din 2019 al *României literare* sub titlul: *O listă canonică. 100 de cărți de proză în 100 de ani (1918-2018)*. Lista privitoare la poezie este publicată în numărul 16 din 2019 sub titlul: *O listă canonică. 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)*. Lista criticilor sau a cărților de critică nu a apărut deocamdată (până la Boboteaza 2020). Amânarea este destul de ciudată. Deși nu cred că (scuzați cacofonia inevitabilă!) criticii pot fi cuprinși într-o listă canonică (altă sută, eventual cu altă motivație?). Așa că mai bine s-ar renunța la această etapă, suspect de mult amânată.

Prima este o listă de cărți de proză, a doua este o listă de poeți – deci una de cărți, alta de scriitori. Coordonatorii proiectului sunt perfect conștienți de diferență și o explică cum pot (mai degrabă o mușamalizează). În nr. 11 din 2019, pe ultima pagină, se încearcă o justificare pentru „mutarea accentului de la operă la autor” în cazul poezilor. Ea nu este însă firească: o dată numărăm cărți, iar altă dată numărăm scriitori. Inconsecvența, oricum ar fi explicată, nu e o notă de seriozitate. Presupun că în cazul poezilor e mai greu de decis care e volumul caracteristic sau definitoriu, cu atât mai greu de găsit în cazul poezilor din ultima treime a listei, pentru că nu s-au clasicizat cu adevărat. Cum nu vreau să discut lista votanților, nu vreau să discut nici lista finală a răspunsurilor. Le iau pe ambele ca atare, o bază relativă și principială de discuție, fără nici un fel de preconcepție sau de adversitate.

Ambele liste sunt însoțite de explicații, prima beneficiind și de editorialul lui Nicolae Manolescu, de pe pagina a treia: *Ancheta noastră: o listă canonică (proza)*, care acordă astfel girul său de autoritate indubitabilă. Aici lista este asumată clar și răspicat ca listă canonică, dezavuând, oarecum paradoxal, ideea de top și de cuantificare a voturilor. Se promite continuarea „cu o sută de cărți de poezie, de critică, istorie literară și eseu”. Deci cărți! Sau, cum ar spune Nichita Stănescu din poemul *Căutarea tonului*: deci înger? Nu, nu e bine înger! Nu, nu e bine cărți de poezie – vom afla când se va publica lista poezilor. Nu ni se spune de ce, numai că ordinea poezilor este dată de anul debutului în volum. O precizare de la lista poezilor ni se pare extrem de interesantă: „Atragem atenția asupra caracterului presupus canonic al poezilor” (nota este semnată N. M.). Constatăm că s-a strecurat o îndoială în legătură cu caracterul canonic al listei – ceea ce s-ar putea să devină o certitudine după publicarea și a celei de-a treia liste: lista canonică nu va mai fi cert canonică, dacă acum, în a doua etapă, a devenit deja „presupus canonică”. Doza de relativism nu strică, dar ea va fi, de fapt, pierdută pe parcursul promovării în conferințele despre această listă, treptat absolutizată și total asumată de Nicolae Manolescu în peregrinările prin țară. Festivitatea listelor canonice va fi repetată și la Ateneu.

Nicolae Manolescu își pune prea mari speranțe în legătură cu aceste liste „presupus” canonice, după cum afirmă în editorialul din nr. 2 din 2019. Ține de noblețea și de responsabilitatea spiritului său critic să vadă o finalitate sau mai multe în această chestiune. Primul scop declarat este „apropierea canonului critic de canonul școlar”. Drept urmare, a promovat în școli aceste liste canonice prin conferințe și întâlniri cu elevii și profesorii. Foarte bine, numai că realitatea didactică este azi cu totul alta decât în tinerețea criticului, când a reușit să introducă în manuale pe unii dintre scriitorii generației '60. Acum sunt în pericol să fie scoși din manualele de gimnaziu și clasicii. Cei 17 scriitori decretați canonici în urmă cu 10-15 ani sunt și ei în pericol, ca urmare a reformei curriculare. Literatura română în manualele de gimnaziu este pe cale de dispariție. Am discutat pe larg acest subiect în numerele 2 și 3 din 2019 ale revistei *Familia*. M-am așteptat atunci ca *România literară* și Uniunea Scriitorilor să intervină în această problemă, extrem de gravă. Reforma curriculară se propagă spre liceu, și în curând literatura română va arăta jalnic în toate manualele. Dacă lista clasică de 17 scriitori canonici nu rezistă, este deja erodată și relativizată, ce sorți de izbândă pot să aibă liste cu sute de scriitori? În dezastrul cultural în care trăim, asemenea liste extrem de generoase pot eventual trezi interesul asociațiilor de pensionari. Nu glumesc și nu fac ironii deplasate: e singurul public statornic pe care se mai poate conta. Dacă vrem ca astfel de liste de recomandări de lectură să se bucure de receptivitate la

publicul cel mai tânăr, trebuie să începem, deși e cam târziu, cu problema fundamentală: soarta literaturii române în școală, viitorul ei în manuale. Institutul de Științe ale Educației, din cadrul Ministerului Educației Naționale, poate fi partenerul interogabil și influențabil de către Uniunea Scriitorilor. Acolo ar trebui purtată lupta cu sistemul de educație, care ne depășește și ne umilește pe toți, sub acoperirea recomandărilor europene. Altfel, discuția cu elevii și profesorii, care se află la capătul deciziilor luate deja împotriva literaturii române în școală, e zadarnică. Noile liste canonice plutesc în totală incertitudine și nu vor avea, din păcate, nici o eficiență. Ce ecou favorabil să aibă la un elev de liceu recomandarea unei liste cu o sută de poezi, dintre care 90 necunoscuți (pentru el) și cel mult zece care contează cu adevărat pentru nucleul dur al canonului? Listele *României literare* sunt copleșitoare prin abundență și derutante prin efectul de uniformizare și pentru un student la Litere.

A doua speranță a criticului este mai ușor de realizat: reeditarea cărților de pe liste și promovarea lor prin ICR, propunerea pentru achiziții în biblioteci publice. Editura Cartea Românească a și început o colecție cu sigla „100”, furând și denumirea de „Opere fundamentale” de la Eugen Simion. Editura Gramar a avut o colecție „100+1 capodopere ale romanului românesc”, încheiată în anul 2000 cu sinteza lui Nicolae Manolescu *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, acesta fiind volumul în plus (+1) peste suta de romane. Așadar, nimic nou sub soare! Intențiile sunt foarte bune, chiar dacă parțial nerealiste (nu cred că vor fi reeditate o sută de volume de poezii, antologii de autor). Proiectul merită angajamentul total pentru un succes (chiar dacă) iluzoriu.

Observațiile unui sceptic

Dar să revenim la fondul teoretic al problemei. Sunt acestea cu adevărat liste canonice? Amândouă au nume sau titluri propuse în ordine cronologică, de la 1918 încoace. În absența ierarhiei nu se poate detașa o elită, un eșalon axiologic superior, adică un canon. Sunt convins că toți participanții la anchetă, inclusiv organizatorii, știu foarte bine acest lucru. Atunci, de ce este denumită listă canonică, din moment ce-i lipsește esențialul – ierarhia? Probabil pentru a-i acorda fraudulos un prestigiu exagerat. Cu ce era mai prejos dacă era numită cum se cuvine, adică pur și simplu o listă aniversară a celor mai importante cărți din ultima sută de ani?

Alte întrebări conexe mă năpădesc, mă neliniștesc, mă pun pe gânduri.

1. Chiar merită Basarabia ingratitudinea de a i se recunoaște numai trei scriitori reprezentativi, din toată istoria sa modernă, C. Stere, Grigore Vieru și Arcadie

Suceveanu? Cât va mai persista această prejudecată că literatura română din actuala Republică Moldova, cu toată istoria ei separată, nu face parte integrantă din literatura română? Rămânem în inerția separatistă și pe plan cultural? Nu ne-am emancipat? Nu gândim nici acum valorile în raport cu România Mare? Am rămas blocați încă dinainte de 1989 în România Mijlocie, nici ca la 1859, nici ca la 1918, ci ca în 1989?

2. De ce trebuie să pendulăm în indecizia sau dilema nerezolvată: opera sau autorul? (pentru proză se procedează într-un fel, pentru poezie altfel). Aici zace o problemă teoretică neelucidată: ce considerăm canonic – scriitorul cu opera lui în întregime sau numai scrierile lui de vârf?

3. Putem vorbi de canon fără ierarhie valorică? (repet obsesiv). Sau facem o piruetă salvatoare și zicem că termenul de „listă canonică” nu e sinonim cu conceptul de canon? E cu totul altceva?! Ar fi o soluție de ieșire din impas.

4. Numărul prea mare de aleși (o sută pentru fiecare gen literar) nu subminează credibilitatea acestor liste? Cine să creadă în 300 de scriitori canonici dintr-un secol de literatură română? Nu compromitem însăși ideea de canon? Ce volum poate să aibă, în mod rezonabil, acest canon?

5. Cum să tolerăm impresia de egalitate pe care o degajă (voluntar sau involuntar) listele de poeți și prozatori? Cutare poet sau prozator este egalul lui Arghezi sau Blaga, Rebreanu sau Breban, G. Călinescu sau Nichita Stănescu? Canonul diferențiază, nu uniformizează!

6. Cum va arăta lista finală a o sută de scriitori canonici pentru perioada 1918-2018, unde să fie comprimate cele trei liste pe genuri literare, listă care să fie și ierarhică? Abia aceasta ar conta cu adevărat. Deși pare imposibilă, pentru că într-o sută de ani de literatură se întrunesc trei epoci cu trei mentalități estetice foarte diferite.

7. Putem pune într-un singur canon modernismul interbelic, neomodernismul postbelic și postmodernismul? Ar trebui să putem, în ciuda unor incompatibilități, dacă suveran este criteriul estetic. Nicolae Manolescu le-a pus alături în *Istoria...* sa. Dar cum definim sau detaliem acest criteriu estetic, ca argument peremptoriu, dincolo de subiectivități și de gust personal?

Ancheta *României literare* este, din nefericire, ratată. E insuficient asumată metodologic, teoretic și practic. Culisele rămân obscure, ceea ce-i dă aspectul de triumf al unei selecții extrem de generoase, în totală contradicție cu ideea de canon. Foarte greu putem accepta, sub un vâl de ceață și de orgolii ale inițiatorilor, buna intenție de a promova o bibliotecă esențială a literaturii române moderne și postmoderne, acoperită sub cele mai perfide și periculoase confuzii axiologice. Jocul cu canonul poate avea efecte perverse, dintre care

compromiterea a înseși ideii de canon e numai unul.

Dacă ar fi o listă canonică (în fiecare caz: proză și poezie), ar trebui să fie mult mai restrânsă. Dacă ar fi acceptată ca listă aniversară (ceea ce și este fiecare din cele două liste), atunci ar putea fi extinsă, ar putea avea dimensiuni variabile, cum bine simt contestatarii. Dacă e cutare, de ce nu sunt și eu pe listă? – zic mai ales poeții. Această vulnerabilitate (lipsa de încredere că s-a lucrat cu maximă exigență) nu ar trebui să existe. Din păcate, de dragul sutei, s-a ajuns cu nominalizările, pentru toate epocile, mai ales în cazul poeziei, în zona discutabilului și a îndoielnicului. Dar există consolare pentru asta: refugiul celui nemulțumit în lista proprie.

Anchetă cu final neașteptat

Am impresia, acum, după ce a apărut ediția a doua a *Istoriei...* lui Nicolae Manolescu, că ni s-a întins abil o capcană: de fapt, fiecare din cele două liste coincide aproape perfect cu una din listele lui Nicolae Manolescu din *Istoria critică a literaturii române*, ediția 2019. Sunt niște mici diferențe, dar neglijabile, dacă ne gândim că sunt în joc două sute de poziții (câteva nume în plus în anchetă față de *Istorie...*, trei-patru în fiecare gen, un fel de reparații, cum ar fi Varujan Vosganian). Trebuia să-mi dau seama când am văzut că lipsesc Paul Goma și Vintilă Horia, marii absenți și dintr-o parte, și din alta. Suntem victimele fericite ale unei farse cu o anchetă literară, cu echipe de critici profesioniști pentru fiecare gen literar, cu numărători paralele, cu rezultate fals surprinzătoare, așteptate cu sufletul la gură. Ce desfășurare de forțe! Ce mișcări de trupe! Nu contează cine votează, contează cine organizează alegerile. Ne-am prins prea târziu, când articolul era deja scris. Nu mai e nevoie de lista pentru critici, istorici literari, esești și dramaturgi – indiferent că e vorba de cărți sau de autori. Știm deja rezultatele din *Istoria critică*. A fost un test, reușit pe deplin, să se vadă cum reacționăm la lista lui Manolescu, când e prezentată ca lista rezultată în urma unei anchete obiective. Ne-a plăcut gluma. Vom mai vorbi despre ea. Abia acum am înțeles de ce e listă canonică și nu e listă aniversară. Autoritatea electorală a supravegheat bine mersul lucrurilor. Scenariul și regia îi aparțin. Distribuția (electorii) nu contează. Ca întotdeauna, au fost mici incidente cu câțiva electori totalmente lipsiți de spirit critic, care nu au răspuns disciplinat, cum trebuia, abătându-se de la scenariu.

Abia acum îmi dau seama că toate întrebările pe care mi le-am pus anterior sunt ridicole. Una singură contează. Cum au ghicit cei 30 de critici în cazul prozei (în ianuarie 2019) și cei 35 de critici în cazul poeziei (în aprilie 2019) preferințele lui Nicolae Manolescu, inclusiv revizuirile, din *Istoria critică...*, ediția a doua, care a apărut ceva mai târziu, spre sfârșitul anului 2019, în

noiembrie? Ce anchetă literară senzațională! Și ce bine a fost regizată! Mă declar cucerit pentru *Istoria critică*... I-am văzut o parte din schelet la razele Röntgen ale anchetei despre lista canonică a literaturii române. Ceea ce e un avantaj pentru o lectură bine ghidată în spațiul valorilor. Mai putem înregistra o versiune pentru explicarea coincidențelor: *Istoria critică* a preluat tabloul de valori stabilit de Adunarea electorilor de la *România literară* pentru listele canonice – ceea ce e mai puțin plauzibil.

Dacă e vorba de selecția din *Istoria critică*... (și despre ea e vorba), atunci trebuie discutată cu totul altfel. O istorie critică a literaturii de la origini până în prezent are o altă respirație a canonului. Acolo se văd raporturile, ierarhiile, prin spațiile de analiză acordate și prin evaluările nuanțate, nu ca într-o simplă listă. Regret tot ce am spus rău în paragrafele anterioare. Nu-mi rămâne decât să retractez aproape tot când va fi vorba de *Istoria critică*... Acum am vorbit de farsa, superbă, cu ancheta și listele canonice.

VIORICA RĂDUȚĂ

La contemporani s-au trezit direct pe listă și niscaiva promisiuni, poeți care nu au confirmat

1. „Dilema” cea vestită vine din faptul că și lista, ea însăși, e „canonică”. Altfel, revista centrală întreabă, revista centrală răspunde! Au, sunt 35 de critici și poeți evaluatori! Cam amestecați și cu... lipsuri. În plus, poeții canonici aleși după Sprâncenatu din revoltele de la Ploiești fac, nu fac suta de ani, tot amestecați ar fi. Se pare că un drăcușor care se crede zeu și-a băgat coada și prin judecata de valoare de ară tarlaua lirică ba cu dalta, ba cu toporișca, ba cu plugul de lemn, ba cu tractorul de ultimă generație. Coana Leanca ar amei, stimabile!

2. Mi se pare că lista de evaluatori e ca grapa, una originală, dacă i-a netezit pe „centenari” (a se citi canonici) după asemănarea ei, taaare multiformă. Eu mă gândeam și la un critic ca Gheorghe Gricurcu (adevărat, trecut pe lista poezilor), în loc de „niște poeți” justițieri, și ei aflați în sertare de valoare diferită. Cred că se potriveau mai mult criticii în această listare centrală foarte. Cu siguranță că spiritul critic, dacă nu e confiscat sau deformat, tot se află cu mai mult „gust” la profesioniștii lecturii literare. Nu că nu ar exista mulți înstrăinați de criteriul cel estetic sau cam apropiați de „canonul” extraliterar. În plus, mai sunt unele „persoane” care se lipsesc de judecată, vreau a zice de jirii, ca de rola anti-muște interior-exterior.

3. A încadra un poet în *canon* e trebușoară care s-a tot discutat, se va discuta, se va analiza și va speria. Vine El, Timpul, și o să spună. A făcut deja încadrările pentru cei care l-au străbătut, deși unul e Bacovia, altu’ Minulescul. Una e să se vadă în Vlahuță un mare poet la un moment dat, alta să zică El, Timpul, că ar fi epigon.

4. În privința listei de poeți, iar s-au amestecat... cărțile. Mai ales că la contemporani s-au trezit direct pe

listă și niscaiva promisiuni, poeți care nu au confirmat, dar e secret, nu „spui” cine. Oricum, sar din melanj Ileana Mălăncioiu, Ioan Es. Pop, Cristian Popescu, Mircea Cărtărescu, Ion Mircea, Alexandru Mușina, Ion Mureșan și toți ceilalți, nu?! Cinste celor absenți, mai au timp să se canonească și să treacă buclucașul de can(i)on. Uau, vorba lui Dan Sociu!

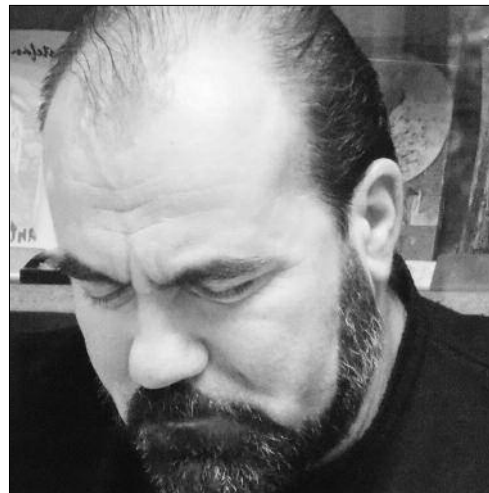
Până și la o scurtă ochire, jumătate dintre poeți sunt aproape canonici. E mult, dar ce nu înțeleg eu este de ce nu s-a avut în vedere cifra 101, poate mai încăpea și cel care citește lista (din Biblie).

5. Peste 20 de ani? Eu întrebam peste suta de ani. Tot suntem „la Porțile Orientului” cu unu, Groșan. Dar, dacă-i vorba de criticii generației 2000, că și judecata de valoare s-a sucit cu suta de grade, este, cum ar veni și deveni, după generații, va fi lista lor, gata cu „expirații”.

6. Lista de față e salvată de clasici, vine din marja de... eroare, așa de lată, de lăbărtată, că face suta de ani. Totuși, clipitul genelor se vede printre și între (tot se adună optzeciști colo, optzeciști dincolo) contemporani, ca la o jurnalistă care și-a pus sticlă în ochi ca să facă semn disperat către telespectatori. Așa, ierarhiile/listele ad-hoc mai și clipesc a dorință de convingere, pe când judecata de valoare de/vine „după facultăți”.

IOAN ROMEO ROȘIIANU
director eCreator

Această listă nu va rezista vremii, pentru că este lipsită de rigoare

1. Atâta vreme cât dreptul la opinie ne este garantat prin Constituție, e cât se poate de legitim să ne spunem punctual punctul de vedere ȘI despre acest fapt. Spun că este deja fapt pentru că a generat reacții și efecte, ideea unor clasamente, căprării estetice etc. nefiind nouă totuși.

Eu îi respect pe cei care au centralizat rezultatele, la fel și pe cei care au fost intervievați în acest sens, dar ar fi fost cu adevărat transparent să știm și noi care sunt ȘI criteriile după care aceștia au fost selectați, să se publice „variantele” fiecăruia în parte, pentru că ne-ar fi ajutat să ne dăm seama și de corectitudinea și capacitatea vizionară a celui care a votat într-un fel sau altul.

Spun în cunoștință de cauză asta, deoarece atunci când Horia Roman Patapievici a demarat campania „Cei mai mari români”, am fost unul din invitații lui în emisiunea „Înapoi la argument”, iar punctul meu de vedere, lista întocmită de mine a fost postată imediat pe site, ca să o vadă toți. La fel a fost și în cazul altora. Adică, s-a făcut la vedere, cu transparență, fără semne de întrebare, ca în acest caz.

A fost o bucurie pentru mine că șapte din cele 10 persoane indicate de mine s-au regăsit în ceea ce s-a numit apoi „Top 100 Cei mai mari români”.

Într-o altă ordine de idei, dacă tot te apuci să faci așa ceva, e de dorit să o faci cu identitate, aparte, mulându-te pe specificul românesc, în cazul de față, că doar de scriitorii acestui pământ și neam vorbim.

Or, ei, onor cei vizați..., s-au inspirat direct din regulile acordării Balonului de Aur în fotbal, campanie demarată încă din anul 1956 de revista *France Football*. Cu alte cuvinte, cei care trăim într-o „democrație originală” nu dovedim originalitate. Despre origine nici nu mai vorbesc!

Pe de altă parte, campania celor de la *France Football* este una anuală, criteriile pornind, firesc, de la performanțele și reușitele obținute de un jucător de-a lungul unui an de zile, al unui sezon fotbalistic.

În cazul nostru vorbim de o vădită pretenție de impunere a unui punct de vedere. E ca și cum de astăzi încolo ar trebui să ne placă aceleași femei ca acestora, să bem aceleași vinuri, să ne uităm la aceleași filme. Ceea ce nu este corect! Pentru că... *de gustibus non disputandum!*

Dar ceea ce se pare că nu au prea înțeles preopinienții e faptul că, în vremea breslelor, o breaslă nu era „disecată”, era un „întreg”, nu avea nimeni posibilitatea să o analizeze.

Într-o altă ordine de idei, constat absența mai tinerilor, neconsiderați a fi „buni” de inițiatori, fapt pentru care mai vârstnicii noștri intervievați ne-au umplut lista cu o grămadă de oportuniști din vremea comunismului. Sigur, talentați, dar profitori care și-au clădit ușor operele, care-au fost publicați în sute de mii de exemplare, umpluți de bani, promovați, răsfățați, mulți apropiați ai lor – deci luăm în calcul subiectivitatea intervievaților –, condiții de care postdecembrie nu mai beneficiază.

2. Trebuie să spunem din start că răspunsul este NU, așa, cu majuscule!

Nu avem cum să uniformizăm puncte de vedere. Fiecare și-a spus ce-a avut de spus, pornind de la propria percepție despre lume și viață, a filtrat totul prin propriul punct de vedere, prin propria educație, instrucție. Asta nu înseamnă că a greșit, pentru că și noi facem ceva asemănător acum. Dar, pentru că există acest mare dar, subiectivitatea este vădită, și ea afectează grav starea de spirit actuală a literaturii române.

Pe de altă parte, oricine, oricând, oriunde, oricum, poate genera un nou demers asemănător, pentru că cei de la „România literară” nu au cu ce se împăuna. Și toți știm că nu neapărat cel ce spune primul ceva, cel ce face primul ceva o și face cel mai bine!

E clar că avem critici și critici care, așa cum am spus, au viziuni diferite despre oameni, cărți, opere, destine, vinuri sau femei.

VREAU să fie publicată fiecare listă a celor intervievați, numai așa vom avea dovada competenței sau amatorismului lor, numai așa vom putea cu adevărat diseca subiectul!

3. Cât despre cuvântul „canonic” în sine... E clar că este o inițiativă arbitrară, una care maschează

superficialitatea. Și, mai știi?, poate aflăm în zilele următoare că cei intervievați în acest sens au și fost cumva stipendiați ca să fie... sinceri și obiectivi!

Cei cu adevărat canonici sunt exemplari, aproape perfecți, după viziunile de moment din anumite vremuri.

Nu e cazul acum! Lista abundă de lingăi ai comunismului, prieteni și contemporani cu mulți dintre cei intervievați. Îi știu și eu, eram copil, apoi adolescent și un pic matur în acele vremuri.

Mai cred că formula „poet canonic” ține de limbajul de lemn, de o formulă ce se uzitează în scop didactic.

Or, în absența publicării listelor cu răspunsurile fiecărui interviuat, de la cine să luăm notițe? Personal, nu pot să-i investesc pe aceștia cu un cec în alb, cu încrederea mea. Și asupra operei și devenirii literare a acestor hotărâtori sunt semne de întrebare.

Un lucru e clar: și în cazul celor intervievați, și în cazul celor incluși în listă, sunt argumente pro! Dar și multe contra! Ceea ce înseamnă că se impune imediat nevoia unei recitiri a operei celor astfel centralizați, o raportare corectă la contextul împlinirii lor artistice. Abia atunci vom fi cu adevărat corecți!

4. Așa cum am spus și mai sus - repet până le intră unora în cap! -, nu poți să scoți un text dintr-un context și să faci din el pretext! Așa și cu cei incluși! Așa și cu cei investiți cu puterea includerii cuiva!

Jaroslaw Jasnikowski

Nu cred că ar fi avut ce căuta acolo M. R. Paraschivescu, Mihai Beniuc, George Călinescu, nici măcar teleormăneanul meu, Zaharia Stancu! Cu bătaie la cântar și multă îngăduință are ce căuta acolo, din aceleași considerente, Adrian Păunescu.

Mă întristează faptul că acești „aleși” nu au lăsat nimic în urmă. Asta și numai asta rezultă din spusele celor intervievați! Adică acei BUNI nu au fost capabili să își crească discipoli, să lase ceva în urmă.

Nu regăsesc în listă poeți nouăzeciști, milenariști sau cum vreți să le spuneți, deși sunt multe nume care-au reținut pe drept atenția.

Această listă făcută de ei induce senzația neplăcută că literatura română e în moarte clinică, că ea nu mai există azi, că totul s-a terminat cu ei, undeva, cândva! Ceea ce nu este adevărat!

Dacă e așa... de ce Uniunea Scriitorilor mai finanțează reviste? Ca să aibă de unde să își ia salariile unii dintre cei intervievați? Pentru că mulți dintre ei au închis revistele și se publică ei între ei, nu au porțile larg deschise înspre noile generații. Un fapt trist, ca un pământ pârjolit!

5. Sigur că este la îndemâna oricui să facă ceva asemănător. Iar acel produs final va fi, ca și acesta, disecat, analizat, supus întrebării.

Cert e faptul că noua generație, aproape anihilată de cei cramponați de scaune și funcții, va veni cu o nouă viziune, de aici rezultând o răsturnare a valorilor.

Această listă mai păcătuiește și prin faptul că ni se dă în dreptul fiecărui poet reținut anul de debut literar. Un alt prilej de smintire, câtă vreme la școală și în dicționare bornele sunt date de data nașterii și a morții.

Iar faptul că Horia Gârbea e și interviuat, dar și pe listă... E ca la fotbal! El a centrat, el a dat cu capul! Că tot s-au inspirat de la *France Football* cu... Balonul de Aur!

E încă o dovadă a partizanatului, a pupincurismului din care rezultă că ai noștri sunt mai buni decât ai lor.

6. Oricine este obiectiv și se înconjură de oameni corecți cu ei înșiși, cu conștiință, cunoștințe și pregătire, care a trecut prin „furcile caudine” ale revistelor literare, care a atins laudele sau oprobriul public pentru opera creată sau viziunea creatoare, poate aspira la așa ceva, să facă așa ceva.

Spun asta pentru că românii s-au priceput de minune să își minimalizeze valorile în timpul vieții, să le izoleze și marginalizeze. După moarte... Despre morți numai de bine! Avem exemple cu nemiluita.

Părerea mea este că această listă nu va rezista vremii, pentru că este lipsită de rigoare la toate capitolele. În absența acesteia, e clar că obiectivitatea intervievaților a avut de suferit. Din varii motive!

PAUL ARETZU

Să iubești pe aproapele tău*

*

Mama doarme aproape toată ziua. Stă în fotoliu, la televizor, și imediat adoarme. După un timp, mă roagă să o duc în pat, în cămăruța ei, și doarme câteva ore. Noaptea, o aud umblând prin casă. O găsesc adormită, răsturnată într-o parte pe pat, cu picioarele atârând pe jos, fiindcă nu mai are putere să și le ridice. O găsesc neacoperită. Uneori, este adormită în fund, cocărjată, cu fruntea sprijinită de genunchi. Mă întreabă mereu cât este ceasul. Îi spun ora. Mă întreabă dacă este ziua sau noapte. Își pierde din ce în ce mai mult orientarea temporală. Este aproape rătăcită în timp. În schimb, tanti Dida pare a nu avea habar de acest fapt. Pentru ea timpul nu există. Bătrânețea ei, starea ei de sănătate, relativ bună, o fac nesensibilă. Pur și simplu, există. Nu se întreabă nimic. Plânge, uneori, noaptea, dar, apoi, uită. Ziua dormitează, e atentă la ceea ce se întâmplă în jur. Vrea să fie utilă și se amestecă în treburi pe care nu le știe, încurcând lucrurile.

*

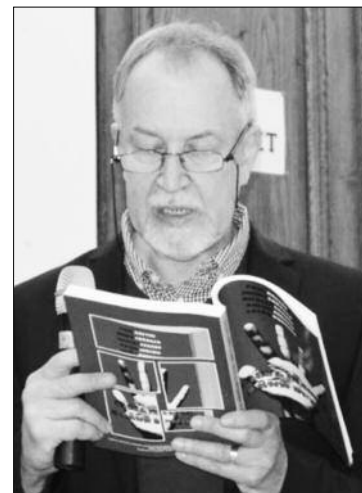
Somnul se insinuează, acaparează ființa. Și mama, și tanti Dida dorm din ce în ce mai mult. Unde li se duce viața? Somnul este tot trăire? Alții îl consideră un vestibul al morții. Somnul este o pierdere. Se scade din câștig. În fond, forma cea mai bună de a trăi este să lungești viața, indiferent de timpul cronologic. Să trăiești dens, nu mult. Mama doarme aproape toată ziua. Unde este viața ei? Nu ne spune ce visează, ce vede în somn. Într-o noapte m-a strigat, spunând că sub patul ei este o groapă. Că nu vrea să doarmă deasupra unei gropi. Unde este groapa, am întrebat-o. Uite-o, aici, cum se cascadează. Este o groapă fără fund. Am mutat-o în altă cameră. Când s-a trezit, se mira ce căuta acolo. Uneori, noaptea, i se pare că aude animale. Toată noaptea au miorlăit pisici. Parcă se rugau să le iau sub plapumă.

*

Bătrânețea e un fel de bârlog, din care nu-ți mai vine să ieși. Nici nu mai poți. Am fost, un timp, profesor într-un sat, în apropiere de C. Deși calea ferată trecea prin mijlocul localității, era privită de mulți, de cei bătrâni, cu ostentație. Erau oameni cărora le era frică să mai iasă din sat. Bătrânilor nu le mai place să iasă din curte, apoi din casă. Apoi, nu se mai dau jos din pat. Nu din lene, nici de frică. Nu mai vor să iasă din sine. Stau ascunși în propriul păpuris și așteaptă: misterul morții.

*

Orașul C. este un loc al eternității, unul dintre acele cotloane uitate de Creator, în care se lăncezește de pe o zi pe alta, de pe un an pe altul, cu secolele. Azi, în parc, pe banca

din fața mea, s-au oprit două țigănci tinere, însoțite de doi copii. Erau îngrijiți cu toții, curați. Femeile, frumoase, erau îmbrăcate în hainele lor tradiționale, dar de foarte bună calitate, în culori pastelate. Au vorbit la telefoane mobile, au râs tot timpul, apoi, din rucsacuri, au început să scoată cumpărături și să și le arate. Erau obiecte de îmbrăcăminte pentru copii, foarte fine și acestea. S-au răcorit cu poalele fustelor. Cei doi băieți, ba se strâmbau, ba făceau pe plictisiți. Unul s-a uitat fix la mine tot timpul. Totul a durat mult, ca la o jumătate de oră. Apoi, la fel de veseli, au strâns totul și au plecat chicotind, femeile alergând după copii cu agilitate. Mi-au rămas în minte albeața pielii lor, bluzele cu multă dantelă, culorile ieșite din comun ale bogatelor fuste plisate, ale legăturilor de păr. Vorbirea lor împetrișată, românește și țigănește.

*

Acum, în C., suntem în campanie electorală. Apare, dintr-odată, o puzderie de ziare care toacă, zile în șir, adversari politici, fac dezvăluiri uluitoare despre perversitatea, despre corupția și despre trecutul pătat al politicianilor, cu adevărat niște monștri care trebuie cu tot dinadinsul anihilați. Orașul prăfuit, plin de gropi, de câini vagabonzi, se umple cu afișe, cu bannere, cu steagurile multicolore ale partidelor. Politicienii se atacă reciproc, furibunzi, echipele de agitatori împânzesc străzile, lipesc afișe peste tot, pe care grupările adverse le rup cu rapiditate. Stâlpii, trunchiurile copacilor sunt îmbrăcate cu hârtii, toate vitrinele sunt înțesate cu apeluri electorale pe care, bineînțeles, nu le citește nimeni. Chiar mulțimea candidaților îi face să se confunde, să nu mai reprezinte nimic. Votul este o loterie. Ce să alegi? Toți fac aceleași promisiuni, toți lingușesc electoratul, toți mint la fel. Funcționează un mare cor electoral. Afișele inundă orașul, sunt prezente peste tot, pe automobile în mers sau parcate, pe garduri, pe balcoane, pe tufișuri, pe câini. Oamenii și-au atașat mici însemne electorale pe clapetele de la buzunarele de la piept, pe lentilele ochelarilor de soare, pe cosoroagele de la șepci, pe manșete, chiar pe tocurele pantofilor. Pelerinele, șepcile, curelele sunt în culorile partidelor. Toți se uită chiondărâș la toți. Simt nevoia să se omoare puțin, să se strângă de gât, sau, măcar, să-și aplice niște șuturi. Faza următoare este chiar una violentă. Se urmăresc și, când prind momentul de neatenție, își sparg parbrizele cu afișe, geamurile de la balcoane, își aruncă vopsea pe vitrine.

În ziua alegerilor, dărdora este maximă, dau năvală, se strâng pe clanuri, șefii fiind foarte vigilenți, pentru a nu avea loc trădări, erori. Cu toate acestea, toți știu dinainte că va ieși primar Anghelache, fiindcă el se pricepe să pună în mișcare toate mecanismele infernale, de pe vremea când era prim-secretar, în regimul comunist. Anghelache controlează țișanii și interlopii, prostituatele și afaceriștii veroși. Anghelache trage toate sforile, are oameni la numărarea voturilor, măsluitori, vânzători. Anghelache este cel care pune în funcțiune caracatița. El controlează piețele, cârciumile și magazinele, spitalul, școlile, bisericele. Polițiștii îi dau rapoarte, serviciile îi sușotesc la urechi, foști militari, aflați în rezervă, îi execută orbește ordinele. Toți oamenii din Caracal știu dinainte că Anghelache va câștiga alegerile. Dar vor și ei să joace comedia libertății, să fie eroi. Anghelache este dihania care nu poate fi detronată. Dar răul cel mare nu este în el. Este în noi, ceilalți. Noi avem nevoie de un nemernic, de o lepră, numai ultimul om ne poate mântui.

*

Este un loc bun pe pământ. Acesta este casa noastră.

*

Pe măsură ce nu mai am timpul fizic să le mai citesc (am aproape 63 de ani), cărțile devin pentru mine tot mai atrăgătoare. Comand cărți pe care nu le voi citi, cu siguranță, niciodată. Trăiesc însă satisfacția apropierei lor. Le deschid în câteva locuri, citesc puțin, le frunzăresc. E destul.

*

Tanti Dida, care nu mai are memoria ultimilor douăzeci și cinci, treizeci de ani, trăiește vag momente din prima jumătate a vieții. Privită din spate, tanti Dida are un păr de copiliță, lucios și negru ca pana corbului. Când se întoarce, arată o față de bătrână.

*

Bătrâne, cu puține lucruri omenești rămase în ele, fără vanități, ciondănindu-se mereu, supuse, așteptând cu sfială și nădejde să fie ajutate, cocărlate, surde, neputincioase, aproape inutile, reduse la o mecanică existențială, dormitând toată ziua, mâncând încet, luând cantități industriale de medicamente, având pretenții minime (să le dau un pahar cu apă, un laxativ, să le învelesc noaptea), mama și tanti Dida îmi par cu adevărat nemuritoare. Iar noi, ceilalți, supărăcioși, cu gânduri ascunse, pretențioși, stăpâni pe timpul nostru, conectați la viața celor din afară, proprietari ai lucrurilor pe care ni le dorim, colcăim de moarte, suntem morți de acum și neîngropați.

*

Tanti Dida nu s-a mai scăldat de câteva luni, de la Crăciun, și, acum, suntem la Paști. Cu chiu, cu vai, am reușit să o convingem, deși ea spune că este curată, că nu are nevoie. Dorina a îmbăiat-o, pe îndelete. Când ne vedem, o întreb cum a fost (colcăia?). Îmi spune: Are pielea fină și curată, întinsă și netedă. Chiar nu avea nevoie de spălat.

Oamenii bătrâni se sfințesc prin vârstă, se purifică, îi răspund.

La București, tanti Dida avea șase-șapte pisici. Erau foarte bine îngrijite, curate și grase, dar erau peri peste tot, șomoltoace, și se simțea un miros dulceag, grețos. După ce a venit la Caracal, tanti Dida a mirosit a pisică încă 3-4 luni. Când ieșea în curte, se zăpăceau câinii.

*

Ieri, mama s-a supărat pe noi, pentru că nu stăm cu lumânările pe lângă ea, ca să i le aprindem dacă moare. A fost o ceartă întreagă.

*

Mănăstirea Ciolanu este spre munte, între păduri, ridicată pe un tăpșan golaș. Plecam pe jos, de la Poiana Pinului. Era un drum nu ușor, în serpentină, abrupt, de câțiva kilometri, dar era plăcut. Aerul era curat, de jur-împrejur se ridicau brazi impozanți. Soarele se filtra prin cetină ca o poliță de aur. Când ajungeam la Tăpșan, nimeream într-o mare de lumină. În preajma mănăstirilor este astfel de lumină, are duh. Lângă mănăstire, este o tabără de sculptură în aer liber, iar pietrele și marmorele cioplite par oasele unor animale sau de îngeri, care și-au ales cimitir lângă lavră. Ajungeam sus obosit, dar îmi reveneam pe dată. Întâlneam un băietan foarte evlavios care păștea cele câteva vaci ale mănăstirii. Turuia fără să clipească despre monahi legendari, știa sinaxarul, dar și evenimente legate de înalte fețe bisericești. Deși era cioban de vaci, umbla pe la toate mănăstirile, știa multe despre stareți, despre episcopi și mitropoliți, ba și despre Prea Fericitul. Întâlneam uneori și un bătrân călugăr, așezat pe gardul de piatră al mănăstirii. Era foarte slab și se ajuta de un baston subțirel. Era bucuros să poată schimba o vorbă cu cineva. Se încălzea la soare, deși era îmbrăcat destul de gros.

– Cum e să fii bătrân?

– E bine! Sunt ca Iov: îmi dau seama cât sunt de neputincios.

*

Uneori, seara, citesc, scriu, se face târziu, sunt obosit, frânt, abia mă mai țin, îmi fug literele, dar îmi pare rău să mă culc. Este un abandon greu. Simt că nu mai pot, fizic, psihic, dar îmi pare rău să adorm. Știu, simt că așa va fi și în momentul morții. O toropeală mai mare decât voința mea. Îți pare rău să te desprinzi de viață, dar ești obosit.

*

Eva Maria era, azi, singură în hol, cu elicopterul pe care i l-am cumpărat cu ceva timp în urmă și la care s-a uitat puțin și l-a pus deoparte. M-am gândit atunci că i-am ales o jucărie nepotrivită pentru o fetiță. O surprind ținându-l în mână, deasupra capului, făcând încetșor vâj-vâj și dansând, cu ochii aproape închiși, răsucind mașinăria într-o parte și în alta.

*

Tanti Dida se bate cu pumnul în piept: Uite, om sănătos! Face câteva exerciții, întinzând mâinile lateral,

ridicând genunchii pentru a dovedi. Nu mă doare nimic! Om sănătos!

– Tanti Dida, nu te mai lăuda, că nu tragi a bine, Doamne ferește!

Dar tanti Dida nu are habar.

– N-am nimic. Am nouăzeci și cinci de ani.

*

Tanti Dida, când este chemată la masă, întreabă:

– Ce masă e asta?

– De prânz.

*

Mama s-a cocârjat foarte rău, mai mult în partea dreaptă. Se deplasează greu, pe lateral. Vara, iese în grădina din față, câțiva pomi, flori diverse, trandafiri, crini, pansele, crescute la voia întâmplării, iarbă înaltă care a năpădit tot locul. Mama merge încet, pe lângă casă, pe la soare, dă ocol și ajunge la curticica păsărilor, trei găini, un cocoș – pripășit, și o rață. Pe drum, rupe la întâmplare frunze, mohor, câteva fire de susai, ștevie. Dă la păsări printre ochiurile gardului de sârmă împletită. Face și ea o treabă bună, orătăniile sunt mulțumite. Apoi, se târăște încetișor până la cișmeaua din curte, acoperită și ea de buruieni, ia într-o sticlă de plastic apă, cam pe jumătate, pentru că nu o poate căra, și, cu aceeași mare dârzenie, se întoarce în curticică și o deșartă într-un jgheab de cauciuc, o fostă anvelopă de tractor tăiată de mine, demult, cu bonfaierul, exact pe mijloc. Păsările se strâng rapid în jurul apei și sorb îndelung, lungindu-și gâturile. Mama este și ea o pasăre bizară, obosită, neajutorată, trăgând, parcă și cu dinții, de ultimele clipe de viață. Am văzut gânganii, cu piciorușe amputate sau cu elitre zdrobite, târându-se prin glod, depășind cu greu obstacole nesemnificative, o crenguță ruptă, un bolovan. Nu este mare diferență.

Mamei, atunci când se așază în pat, trebuie să-i urc picioarele, fiindcă parkinsonul i-a secătuit fibrele musculare. O ajut să se acopere. Rămâne cam în aceeași poziție până se trezește. Când stă la orizontală, foarte greu își mai poate mișca mâinile. O dată, de două ori pe noapte, coboară cu greutate și, încet, se duce la baie, unde stă până la o jumătate de oră. Noaptea, trec să o văd, o aștept, iau totul de la capăt, o așez pe pernă, îi ridic picioarele în pat, o învelesc cu o pilotă ușoară. Îmi aduc aminte că, atunci când eram copii, eu și Marian, ea venea la noi peste noapte, să vadă dacă totul era în ordine, să ne învelească.

*

Mi-au rămas în minte tapetele imprimate pe pereți, în anii '50-'60. După ce văruiau camera, zugravii ne arătau modele de role, din care să alegem. Alegeam și culoarea. Erau cam aceleași în toate casele din cartier. Când își făceau vizite, oamenii își lăudau tapetele. Pentru mine, aceeași figură reluată la infinit devenea repede un coșmar. Căutam ore întregi, când trebuia să dorm după-amiază și nu reușeam, o neregulă, o deviere cât de mică de la repetarea monotonă. Uneori, din grabă sau neîndemânare, zugravul mișca rola sau întrerupea lucrul și-l relua greșit, și, atunci, se rupea filmul de groază al identității, obsesia. Dura însă până când abaterea devenea obișnuință, încadrându-se în

sâcâiala exasperantă a unui decor în care eram prizonier, mângâleala de pe pereți.

*

Fiindcă aveam dureri insuportabile de coloană vertebrală, am rugat-o pe Dorina, când venea de la școală, să cumpere niște analgezice de la farmacie. Mi-a adus trei medicamente, pe care le-am luat imediat, gândindu-mă deja la starea de relaxare care va urma. La scurt timp, fața mi s-a înroșit, ochii mă usturau, am început să strănut repetat, un prurit s-a întins peste toată pielea. Mi-am dat seama că este vorba de o criză alergică. Am luat cheile și am mers rapid cu mașina la spital, la urgență. Era de gardă doctorul Hariton, chirurg de prima mână, dar și un om sensibil la suferințele celorlalți. I-am explicat precipitat despre ce era vorba și că respiram tot mai greu, ceea ce însemna un edem în zona glotei, care îmi putea provoca asfixie. Mi-a făcut imediat o perfuzie în care a introdus hemisuccinat și alte substanțe, în cantități foarte mari. În două ceasuri, fața îmi devenise enormă, vocea îmi dispăruse aproape total. Stăteam în salonul de urgențe, pe un pat separat cu paravane din pânză, având o perfuzie în desfășurare. Auzeam ce se întâmplă în jur. Discuții între asistente, cărucioare cu medicamente sau instrumentar mutate dintr-o parte într-alta. La un moment dat, a fost adus un bețivan care își spărsese capul. „Ce-ai băut?”, îl întreba. „Nimic! Nu-mi aduc aminte să fi pus gura pe băutură”. Bețivanul a fost transferat într-un salon, după ce a fost tăbăcit cu injecții. De altfel, era aproape adormit și chinuit de un sughiț persistent. După o vreme, a fost adus un tânăr care încercase să se sinucidă. Lucrase în Italia și se întorsese de curând în țară. „Ce ai înghițit?”, l-a întrebat doctorul Hariton. „Un tub cu nurofen și vreo zece algocalmine”. „Să-i introducem o sondă”. O asistentă și un asistent au încercat să-i introducă prin nas un tub de cauciuc. Tânărul se zbătea și nu accepta nici să înghită tubul, nici să-i fie introdus prin nas. Spunea că niciodată n-a putut să facă așa ceva, că are nasul strâmb, că are în gât un nod. „Ai mai încercat să te sinucizi?” „De două ori! Nu-mi băgați tubul, că nu pot. Vă rog din inimă.” „Atunci trebuie să bei doi litri de apă cu sare. Nu te las să mori, chiar dacă asta ți-ai propus. Câte clase ai, mă?” Medicul era când impulsiv, când împăciuitor. Sinucigașul era recalcitrant, nu colabora. Două surori și un asistent l-au obligat, cu mari eforturi, să bea un litru și jumătate de apă cu sare. A vomat 3-4 pastile de vitamina A.

Fața mea arăta hidos, dilatată și disproporționată. După câteva ore de tratament și supraveghere, l-am rugat pe medic să mă lase să plec. La controlul de a doua zi dimineața, când încă eram umflat și răvășit, l-am întrebat despre sinucigaș. „N-avea nimic. Simulase totul ca să poată dormi o noapte la spital.”

*

Eva: Bună dimineața, tanti Dida!

Tanti Dida: Cum ai zis?

Eva: Bună dimineața!

Tanti Dida: Va să zică, până acum a fost noapte!

* Fragment din romanul cu același nume

VIRGIL DIACONU

Prietenii mei

Prietenii mei au plecat rînd pe rînd
și fără să spună nimic.
Prietenii mei nu mai sunt.
Pe primul dintre ei, pe Constantin,
l-au găsit spînzurat în camera lui de visare.
Ceilalți au fost învinși de propriul trup,
care nu a mai vrut să le fie prieten.

Cel care făurea corăbii a fost răpus de cancer.
Ajuns ca o umbră, l-au purtat prin saloanele albe,
radiațiile cu cobalt trebuie să rezolve totul,
au spus,

însă ele nu au rezolvat nimic.
Totul a fost prea târziu pentru el.

Și orașul morților și-a deschis porțile
și l-a primit în pămîntul lui,
la câteva cruci depărtare de Constantin,
spînzuratul, cel care se săturase de lume
și a ales singur să plece.

Cât despre Gheorghe, stăpînul culorilor,
acesta a fost doborât chiar în timp ce lucra.
Stau puțin să mă odihnesc, a spus el,
uitându-se spre geamul de unde venea lumina,
apoi l-au găsit pe dușumele...
Întins pe dușumele și doborât de propria inimă,
chiar în mijlocul visului.

Și cimitirul din dealul orașului și-a deschis porțile
și l-a primit în pămîntul lui,
la câteva cruci depărtare de Constantin
și de făuritorul de corăbii.

Albe și de marmură sunt crucile lor,
scrise în piatră sunt numele lor, pe toți vecii!
Galbene lumânări se aprind din când în când
la cîpătâi.

Flăcări galbene pîlpăie la cîpătâiul lor,
flăcări care le luminează drumul,
ca să știe sufletul, despărțitul de trup,
pe unde să meargă,
în timp ce ei rămân închiși în casele lor de lemn;
în timp ce carnea și pielea, și mușchii lor
se desprind de pe oase...

Ce oameni au fost!, spunem noi,
și aprindem lumânări la cîpătâiul lor.

Galbene lumânări la cîpătâiul lor de piatră,
în cimitirul de piatră.

Prietenii mei au plecat rînd pe rînd
și fără să spună nimic.
Prietenii mei nu mai sunt.
Sufletul lor călătorește prin bezna de dincolo,
prin nesfârșirea de dincolo,
iar noi credem cu tărie că vor ajunge undeva,
până și Cartea Sfântă ne spune că vor ajunge.
Poate că vor sta în preajma Domnului
și vor fi iertați pentru toate greșelile,
cele cu voie și cele fără de voie.
Așa spune Cartea, care se îngrijește atât de bine
de speranța noastră, în timp ce prietenii mei
rămân închiși în casele lor de lemn,
în casele lor de pămînt, iar carnea și pielea,
și mușchii lor se desprind de pe oase.

Ce oameni au fost!, spunem noi,
și plecăm singuri acasă,
cu un colac și o lumânare,
cu un ban înnodat la colțul batistei,
sau cu un prosop dat de pomană,
după cum fiecare familie îndoliată
își închipuie că îmblânzește moartea...

Da, moartea își face întotdeauna de cap.
Ea fie ne smulge dintr-o dată
din camera noastră de visare,
fie ne chinuie în fel și chip înainte de plecare,
vezi, pe ultimul meu prieten, pe Nicolae,
moartea l-a vlăguit încetul cu încetul,
l-a secăt de puteri,
deși cele două tuburi de plastic înfipite în vena
de la gât,
care îl hrăneau cu serul acela miraculos,
în salonul alb,

și-au făcut datoria până la capăt.
Serul miraculos încă mai era pompat în vena
de la gât

atunci când l-au găsit fără suflare...
În cele din urmă i-au smuls tuburile care îl legau
de viață

și l-au mutat la morga spitalului. Iar de acolo –
în sicriul de lemn, așa cum au fost mutați, pe rând,
prieteni mei, cu toții în sicrie de lemn și îngropați
nu departe unul de altul, la câteva cruci depărtare.

Și noi stăm posaci împrejurul gropii,
privind cum se bat cuiele în capacele de lemn
ale sicriilor

și cum sunt coborâți cu sfori în locul de odihnă.
Apoi se trag lespezile deasupra și asta este totul...

*Și asta este totul..., spune doamna din fața mea,
doamna elegantă în negru, morții cu morții,
și viii cu viii,*
șoptește ea, citând din Sfânta Scriptură,
în timp ce prietenii mei sunt închiși în casele lor,
în noile lor case de lemn, în întuneric,
iar carnea și pielea, și mușchii lor se desprind
de pe oase,
în cimitirul din dealul orașului...

Vezi, cimitirul este ridicat deasupra orașului,
ca să aibă o bună perspectivă asupra celor de jos,
a celor rămași pe marginea gropii.
Și ca să ne vadă pe toți cum petrecem
și ne bucurăm,
sau cum visăm la câte și mai câte...
*Ia uite cum se mai bucură oamenii pe pământ,
spune doamna elegantă în negru,
ia uite cum mai strâng ei ca furnicile case*

peste case
și averi peste averi, și cum își mai mănâncă ei
de sub unghii pentru câțiva arginți în plus,
ca să-și îngrașe conturile și averile
care nu le ajung

niciodată, spune doamna în negru,
care umblă cu pași de pisică prin camerele noastre,
sau care merge alături de noi pe străzile aglomerate,
urmărindu-ne îndeaproape, ca o umbră...
Numai Îngerul nostru o vede și îi ține calea,
numai el.

Uneori chiar o face să bată în retragere o vreme,
până într-o zi, când doamna care merge
în spatele nostru
ne taie dintr-o dată calea, iar noi ne oprim
în mijlocul visului, tocmai în mijlocul visului...

Da, prietenii mei au plecat rând pe rând
și fără să spună nimic.

Prieteni mei nu mai sunt...
Și eu umblu singur pe străzi, intru în biserica
Sfântul Ilie a copilăriei mele și mă rog pentru ei.
Și în biserica Sfânta Vineri și la Mavrodolu
mă rog pentru ei, pentru liniștea sufletului lor,
tulburatul.

În rest, eu îmi văd de ale mele,
din când în când mă întâlnesc cu Îngerul,
cu Îngerul strălucitor, care mă ajută
să vorbesc cu prietenii mei, vezi,
uneori Îngerul chiar îmi împrumută uneltele lui
de scris,

iar eu închipui atunci mici scrisori
pentru prietenii mei,
ca să le spun, în fine, tot ce nu am apucat
să le spun...

Ba, de la o vreme, eu am început
să le scriu scrisori pe propriul meu trup.
Acum știu prea bine de ce poetului Epimenides
i s-a găsit pielea împeștrită cu tot felul de litere
când a plecat dintre greci...

Da, eu încă mai scriu scrisori pentru prietenii mei,
încă mai bat cu pumnul în lespezile lor,
să se deschidă!

Să se deschidă și să se întoarcă în visul lor!
Îngerule, ai grijă de mine, nu mă lăsa,
că pământ sunt și cenușă sunt,
iar dacă mă uit în morminte eu nu mai știu
care sunt oasele lui Constantin, și care sunt
ale lui Gheorghe,
care sunt oasele lui Nicolae, și care
ale făuritorului de corăbii,
în vecii vecilor.

Amestecate sunt toate, Îngerule, amestecate.
Eu însumi am ajuns să mă amestec cu oasele lor...
Atunci când sunt singur, eu însumi mă amestec
cu morții...

Îngerule, ai grijă de mine, nu mă lăsa!
Roagă-te pentru noi, Îngerule, nu ne lăsa!
Pentru cei rămași singuri în pământ
și pentru cei singuri de pe pământ roagă-te.
Pentru noi să te rogi în lumina de aur a zilei,
Îngerule.

Pentru noi, însingurații!

7-16 februarie 2018

GÂNDIREA LUI QOHELETH

(urmare din nr. trecut)

CAPITOLUL III

O interpretare teologică a lui Qoheleth: Gândirea lui Qoheleth pe secvențe

A. Introducere	106
B. Interpretare	
1. Afirmările la superlativ (1:2; 12:8)	107
2. Un poem despre rezistență (1:3-11)	108
3. Roadele și partea (1:12-2:26)	111
4. Vremurile (3:1-22)	118
5. Deșertăciunea din viața personală și obștească (4:1-16)	120
6. Teme-te de Dumnezeu cel necuprins (4:17-5:8)	123
7. Deșertăciunea din lumea materială (5:9-19)	124
8. Viața lipsită de bucurii este deșartă (6:1-9)	127
9. Înțelepciunea imposibil de atins (6:10-7:29)	128
10. Temerea înseamnă viață (8:1-17)	131
11. Bucură-te de viață oricum! (9:1-11:6)	134
12. Bucură-te, viața e scurtă! Moartea e aproape! (11:7-12:8)	139
13. Epilog	142

Capitolul III

O interpretare teologică a lui Qoheleth:

Concepția teologică a lui Qoheleth secvență cu secvență

În continuarea analizei structurii concepției teologice a lui Qoheleth din Capitolul II, acest capitol prezintă o interpretare teologică a lui Qoheleth, pe măsură ce concepția sa se dezvoltă în cadrul capitolelor cărții. Această interpretare se bazează pe forma finală a textului masoretic, așa cum o avem în Biblia ebraică, iar structura concepției - așa cum a fost analizată în capitolul precedent.

A. Introducere

Cartea lui Qoheleth este formată din: A) Titlul (1:1) (1); B) Partea principală (1:2-12:8); C) Epilog (12:9-14) (2). Pentru tema acestui capitol, partea principală (1:2-12:8) va fi centrul de interes al interpretării.

Încadrat de două afirmații, paragraful 1:2-12:8 formează partea principală a cărții, care cuprinde

concepția teologică a lui Qoheleth, prin care el nu numai că își prezintă cele două concepte de hebel și bucurie, dar le și dezvoltă prin argumente conținute în diferite teme, ca de exemplu folos, parte, activitate, roadele muncii, bogăție, înțelepciune, veselie, amintire și Dumnezeu.

1. Afirmările la superlativ (1:2-12:8)

„Deșertăciunea deșertăciunilor, totul e deșertăciune” este cea mai ciudată observație din înțelepciunea lui Qoheleth despre activitățile umane cotidiene, în care deseori acțiunile nu produc rezultatele așteptate, sau altfel spus, acțiunile și urmările lor se corelează în modul cel mai neașteptat. Aceasta înțelege Qoheleth prin „deșertăciune” (3).

Cele două afirmații la forma superlativă de la începutul și sfârșitul cărții indică faptul că este o idee fundamentală a lui Qoheleth. Prima afirmație (1:2) este urmată de Prolog (1:3-11), iar a doua afirmație (12:8) - de Epilog (12:9-14). Între aceste afirmații despre deșertăciune, Qoheleth își dezvoltă ideile privind absurditatea/deșertăciunea activităților umane cotidiene. Dar aceasta nu este tot ce a susținut Qoheleth în urma observațiilor și experiențelor sale, căci existența numeroaselor elemente absurde/deșarte din viață va impune neapărat unele sfaturi pentru omenire, a cărei existență este amenințată de realitatea absurdului din viața cotidiană. Această necesitate va conduce la sfatul său: „Bucură-te de viață și fii fericit!” Astfel că ideea principală din investigația lui Qoheleth este însoțită de sfatul de a ne bucura de viață. Relația dintre aceste două concepte asigură coerența concepției teologice a lui Qoheleth.

2. Un poem despre rezistență (1:3-11)

Qoheleth își începe argumentația privind deșertăciunea prin cercetarea realității acesteia, concentrându-se pe căutarea unui sens. Acesta este introdus printr-o întrebare retorică tematică în paragraful 1:3: „Ce folos are omul din toată truda lui cu care se trudește sub soare?” (traducere Gala Galaction). Această întrebare retorică programatică primește răspunsul negativ - „Nu există” - în diferite locuri în restul cărții: 1:3; 2:11, 13, 3:9; 5:8 (Evrei 9), 15 (Evrei 16). Totodată, răspunsul negativ formează o parte din baza

unor afirmații, deși natura la care se face referire în aceste cazuri este neclară.

Poemul din paragrafele 1:4-11, care urmează după întrebarea retorică, ajută parțial la definirea proporțiilor și limitelor sintagmei „sub soare” (1:3), care descrie sfera în care Qohemoth caută un sens. Aceasta, la rândul său, ajută la clarificarea naturii pe care o caută el - profitul durabil. De asemenea, poemul face referire și la universul cititorului, ceea ce face ca dovada argumentației sale să fie practică și relevantă pentru viața cotidiană. Poemul caracterizează atât lumea naturală (1:4-7), cât și universul uman (1:8-11), concentrându-se pe două aspecte ale activităților lor: 1) caracterul circular și regularitatea logică a fenomenelor naturale și 2) efectele durabile și neîncetate, precum și cele temporare, efemere ale activităților sau lipsei lor de activitate. Primul se caracterizează printr-o serie de participii, în timp ce al doilea este caracterizat de termenii amintire („lipsa amintirii”, „nu există amintire durabilă”), profit („profit durabil” - „trudă cu folos”) și, posibil, răbdare: astfel, în paragraful 1:8a, „Ceea ce a fost, aceea va mai fi” (4) (traducere Gala Galaction).

Prima parte a poemului (1:4-7) descrie lumea naturală: pământ/soare/foc, vânt/aer și râuri/apă, care alcătuiesc o parte din sistemul de susținere a existenței omenești. Aceste materii naturale își urmează cursurile stabilite cu fidelitate/exactitate, cu regularitate și în mod repetitiv. Scopul descrierii lor nu este să le evidențieze „inutilitatea”, ci, din contră, să caracterizeze natura activităților lor și tărâmul pe care trăiește omenirea.

Observarea regularității din cadrul activităților lumii naturale este apoi reflectată asupra universului uman, generând trei reflecții: 1) Omenirea se minunează de consecvența și regularitatea fenomenelor naturale (1:8) (5); 2) ciclicitatea fenomenelor naturale îi sugerează omenirii că istoria se poate repeta; totul se repetă, astfel că nu se poate pretinde că s-a făcut o nouă descoperire (1:9-10); 3) Nu numai că istoria se repetă, dar nimeni nu-și amintește istoria niciodată (1:11), nimic din ce se întâmplă pe pământ nu durează, pe când pământul durează veșnic (1:4b). Există o nuanță de ironie când se compară paragrafele 1:9-10 și 1:11. Lipsa amintirii lucrurilor trecute (1:11) duce la efectul efemer al istoriei (deoarece istoria nu a fost amintită), care la rândul său determină oamenii să pretindă în mod incorect că s-a făcut o nouă descoperire (deoarece ei nu-și amintesc că aceasta s-a făcut deja), deși o astfel de „nouă descoperire” nu este deloc nouă (1:10). Aici apare un cerc vicios. Totuși, accentul nu se pune pe lipsa de logică a pretenției la o nouă descoperire (întrucât poemul exclude total începutul și sfârșitul, un prim și un secund), ci pe natura efemeră, în ultimă analiză, a activității umane, care contrastează direct cu natura durabilă și continuă a fenomenelor naturale. Acest lucru ne trimite înapoi la întrebarea retorică din paragraful 1:3, privind existența sau nu a vreunui folos durabil în toată activitatea umană. Astfel, poemul a răspuns parțial

întrebării retorice despre vreun folos durabil în vreo activitate umană, întrucât oamenii „trudesc sub soare” - adică, sub regularitatea și circularitatea durabilă a fenomenelor naturale. Tot ce se întâmplă sub soare se desfășoară fără încetare, iar oamenii nu pot găsi niciun folos durabil în activitățile lor.

Totuși, dacă accentul se pune pe fiecare dintre ciclurile individuale ale fenomenelor naturale, atunci activitățile lor ar putea fi interpretate ca neavând niciun efect durabil, deoarece îndată ce apare un ciclu, precedentul dispare de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat sau n-ar fi existat niciodată înainte; atunci acest lucru este analog cu efectul temporar al activităților omenești: „Nimeni nu-i mai ține minte pe înaintași și, tot așa, pe urmașii care vor fi, nimeni nu-i va mai ține minte, între cei ce vor trăi în viitor” (1:11; cf. 2:16; 9:15, 11:8b; 12:1a) (6). Astfel, se conturează din nou un răspuns negativ la întrebarea despre vreun folos.

Pe de o parte, activitatea umană cotidiană este precum ciclurile individuale efemere ale fenomenelor naturale: nu produce efecte durabile sau, mai bine zis, nu produce folos durabil.

Pe de altă parte, munca neîncetată din viața cotidiană este ca sistemul neîntrerupt, continuu și durabil al fenomenelor naturale... „un neam trece și altul vine” (1:4a), pământul rămâne „veșnic”, însoțind mișcarea neîncetată a activității naturii, precum și activitatea umană cotidiană.

Pe scurt, Prologul (1:3-11) îndeplinește un dublu scop: 1) introduce întrebarea programatică a lui Qohemoth despre existența vreunui folos, care conduce inevitabil la una dintre temele principale ale cărții, declararea „deșertăciunii” activității cotidiene omenești și 2) definește întinderea și limitele concepției sale empirice și teologice, orientând cititorul către universul existenței omenești, adică un univers în care activitatea umană nu produce roade durabile în cadrul unui sistem de fenomene naturale regulate, circulare și durabile.

3. „Roadele” și partea (1:12-2:26)

Duă ce și-a introdus cititorii în domeniul și atmosfera cercetării folosului durabil, Qohemoth se ocupă de înțelepciune, veselie, plăcere, trudă și roadele ei, ca teme ale cercetărilor și observațiilor sale. Totuși, nu doar la aceasta se rezumă abordarea lui Qohemoth, ci introduce o întrebare mai cuprinzătoare și mai serioasă despre viața umană, și anume: care este calea cea mai înțeleaptă și mai bună pentru omenire într-o lume în care nu există folos durabil și care este, astfel, o lume a deșertăciunii, un mediu în care acțiunile nu produc efectele așteptate? După părerea sa, răspunsul se găsește în partea finală a acestei secțiuni, sub forma unui proverb „mai bun” (2:24-26).

Qoheleth 1:12-18

În primul rând, instinctul de înțelept al lui Qoheleth îl determină să vorbească din rezultatele percepției sale asupra lumii prin intermediul înțelepciunii, întrucât înțelepții antici anunțaseră demult lumii întregi că înțelepciunea era cheia pentru un trai împlinit, profitabil și bun. Drept urmare, percepția sa asupra lumii îl determină să rostească afirmația: lumea percepută de înțelepciunea sa este plină de elemente ale deșertăciunii (1:14b). El își extinde cercetarea la „tot ce se întâmplă sub soare”, fără a descrie în detaliu ce anume a dobândit cu ajutorul înțelepciunii până aici. Declararea respectivă este urmată de un aforism în paragraful 1:15, citat în sprijinul afirmației sale că realitatea deșertăciunii nu poate fi schimbată de puterea omului. Ca nu cumva să-i fie pusă sub semnul întrebării înțelepciunea, el continuă să sublinieze calitatea sa ca fiind cea mai bună din țară (1:16:17a), dar numai pentru a-și reafirma pretenția anterioară (1:17b). În sprijinul pretenției sale, este citat un alt aforism (1:18), acela că, cu cât omul e mai înțelept, cu atât povara îi va fi mai grea, deoarece înțelepciunea îi permite omului să devină mai conștient de realitatea deșertăciunii.

Qoheleth 2:1:26

După ce afirmă că lumea, așa cum a perceput-o el prin înțelepciunea sa (1:12-18), este plină de realitatea deșertăciunii, Qoheleth pornește să dezvolte în continuare ceea ce observă el ca fiind absurd (deșert). Aspectele vieții umane cotidiene pe care el le testează sunt: fizice (2:1-3), materiale (2:4-6), plăcerea conducerii/stăpânirii (2:7a), a posesiei unei mari bogății (2:7b-8a), plăcerea senzuală (2:8b), plăcerea de a fi cea mai importantă persoană - cel mai bogat și înțelept dintre regii din lume (2:9) și plăcerea de a putea să faci tot ce-ți place (2:10). În cele din urmă, el le consideră pe toate deșertăciuni, deoarece nu găsește niciun folos pe termen lung în niciuna din aceste activități (2:11). Astfel, veselia care nu generează niciun folos durabil ca efect așteptat este deșartă.

Totuși, deși răspunsul negativ este concluzia (2:11) la tot testul asupra „veseliei”, Qoheleth face o observație interesantă. Pentru prima dată, Qoheleth afirmă, în ciuda concluziei sale negative, că există un folos („o parte”) - bucuria pentru oamenii implicați în activitate (2:10, cf. 3:22). Cu alte cuvinte, activitatea în sine este o bucurie a persoanei implicate în ea, deși nu produce niciun profit „permanent” sau „durabil” (2:10, 11) **(7)**. Atâta vreme cât există activitate, există „o parte” pentru lucrător. Dar când încetează activitățile, încetează și „partea”.

Mai departe, Qoheleth compară înțelepciunea cu nebunia și admite prompt că există un beneficiu temporar sau avantaj **(8)** din posesiunea înțelepciunii față de nebunie, precum lumina prevalează asupra

întunericului. Dar această recunoaștere este repede subminată de percepția că moartea anulează orice deosebire dintre înțelept și nebun și că nu există o amintire durabilă a lor după ce mor (2:16). Deși acțiunile înțeleptului sunt foarte diferite și mai profitabile decât cele ale nebunului, în special în ce privește urmările acțiunilor lor și calitatea vieții, moartea anulează această diferență. Astfel, este tot deșertăciune chiar și când există folos temporar pentru înțelept față de nebun, deoarece un asemenea folos temporar este anulat când sosește moartea și prin urmare nu există niciun fel de folos după moarte. Această discrepanță dintre acțiune și urmările sale îl determină pe Qoheleth să afirme că viața este plină de deșertăciune (2:15-17). Moartea nu numai că anulează diferența așteptată dintre înțelept și nebun, ci și pe cea dintre animale și oameni - menționată mai târziu în paragraful 3:19. Moartea aduce o încetare a tuturor activităților (cf. 9:10), iar „pomenirea nu este veșnică” (2:16, cf. 1:11), după moarte, nici pentru înțelept, nici pentru nebun. Astfel, nu există folos durabil pentru înțelepciune sau nebunie (2:15). Qoheleth emite rapid o afirmație despre deșertăciune (2:15b, cf. 2:17), deoarece acțiunile înțeleptului nu conduc la efectele așteptate de a fi diferite de cele ale nebunului și de a fi „pomenite”.

După ce se mâhnește (2:17) din cauză că moartea anulează deosebirea dintre înțelept și nebun, Qoheleth trece la paragraful 2:18-23, în care examinează „activitatea”, „munca”, „truda” sau „roadele muncii” și susține că aceeași deșertăciune îl așteaptă în viață. Oamenii n-au niciun control asupra efectelor acțiunilor lor: acțiunile și urmările lor sunt deseori asociate în modul cel mai neașteptat. Qoheleth vede deșertăciunea în două zone: 1) lucrătorul înțelept poate fi silit să lase moștenire roadele muncii sale unui succesor necunoscut - înțelept sau nebun (2:18, 19) și 2) lucrătorul trebuie să lase moștenire roadele muncii sale, de care să se bucure, cuiva care n-a muncit pentru ele (2:20-21). Că roadele strânse prin munca grea a unui lucrător înțelept pot ajunge să fie lăsate moștenire unui nebun și că de ele se bucură un nebun, această ipostază este considerată a fi absurdă/deșartă în paragrafele 2:19 și 21b, unde acest lucru mai este denumit „un mare neajuns” (2:21b).

Totuși, mai există un al treilea aspect al deșertăciunii la care s-a făcut aluzie în paragraful 2:22-23: munca destoinică a unui lucrător înțelept nu duce la efectul așteptat de a fi sigur sau încrezător în sine însuși. În schimb, conduce la niște zile și nopți nedormite și petrecute în durere, deoarece lucrătorul nu știe cine îi va succeda și se va bucura de roadele muncii lui. Qoheleth declară: „Și aceasta este iar deșertăciune” (2:23b): o acțiune nu duce la urmările așteptate.

Traducere din limba engleză

Liana ALECU

Note

1) Cartea începe cu o autoprezentare: „Cuvintele lui Qoheleth, fiul lui David, rege în Ierusalim” (cf. 1:2a, 12, 16, 2:7, 9, 12, 7:27; 12:9, 10). Speculațiile cu privire la identitatea istorică a autorului cărții sau „Qoheleth” nu ajută la înțelegerea gândirii lui Qoheleth așa cum apare în carte. Nici identificarea formei cărții ca fiind similară cu autobiografiile didactice ale textelor accadiene, așa cum a făcut Tremper Longman III în articolul „Metode comparative în studiile Vechiului Testament: Ecclésiastul reanalizat”, TSFB, martie-aprilie, 1984, 5-9 (7), nu ajută la înțelegerea gândirii lui Qoheleth așa cum și-a prezentat-o. Utilizarea titlului și vorbirii la persoana I poate însemna că intenția autorului a fost să prezinte cititorului mai degrabă o realitate istorică decât o ficțiune. Forma didactică autobiografică reamintește, într-un fel, de natura „didactică” a cărții sapiențiale.

2) Încercarea lui Gerald Sheppard de a prezenta „Epilogul lui Qoheleth ca un comentariu teologic”, CBQ 39, 1977: 182-189, reușește mai puțin să prezinte un „comentariu teologic” despre Qoheleth decât un „comentariu teologic” pentru înțelepciunea biblică și tradițiile canonice nesapiențiale.

3) Această înțelegere a sensului cuvântului concordă total cu cea a lui Michael Fox din articolul „Sensul lui HEBEL pentru Qoheleth”, JBL 105, 1986, 409-427. O interpretare similară a lui hebel drept „absurd”/„deșert” se găsește și în noul comentariu despre *Ecclésiastul* al lui Crenshaw.

4) Adjectivul este tradus în general prin „istovit” sau „obositor” (cf. Deuteronomul 25:18). Dar verbul și substantivul înseamnă adesea „activitate” (Geneza 31:42; Iov 39:11, 16) sau „efectul activității” (Deuteronomul 28:33; Psalmi 78:46; Neemia 5:13; Isaia 45:14:55:2; Ieremia 3:24; Ezechiel 23, 29; Iov 10:3), cf. BDB p. 388. În articolul său „Ecclésiastul 1:5-7 și minunile naturii”, în JSOT, R.N. Whybray sugerează traducerea „toate lucrurile sunt în veșnică mișcare” (1:8a). Aici forțez puțin nota pentru semnificația „rezistență” (cf. BDB, p. 388 - „ajungi sau ești istovit din cauza muncii grele, efortului, răbdării”).

5) Vezi articolul lui R.N. Whybray în JSOT - „Ecclésiastul 1:5-7”.

6) După cum s-a discutat anterior în Capitolul II, lipsa „amintirii” în activitatea umană îl face pe Qoheleth să rostească declarația „deșertăciunii”.

7) Această idee apare iarăși în paragrafele 2:21:3:22; 5:17, 18; 9:6-9 și 11:2, unde Qoheleth își prezintă ideea de bucurie a vieții. Această nouă idee, cu o perspectivă optimistă asupra vieții, se intensifică, pe măsură ce cartea se îndreaptă către Capitolul 12, iar din când în când este ca o notă acută care sfârșeamă starea de pesimism, aducând o nouă viață unei lumi demoralizate.

8) Cuvântul trebuie înțeles aici într-un sens mai atenuat decât în general în restul cărții. Acest sens atenuat apare în alte trei versete - 5:8, 7:12 și 10:10, cu referire la înțelepciune și cunoaștere, deși sintaxa este oarecum obscură în paragraful 5:8. În aceste versete este recunoscut „folosul temporar” sau „avantajele”. Niciodată nu se face referire explicită la urmările sau recompensa trudei sau activităților omenești.

ARANY János

Cântec despre bătrânețe

Am îmbătrânit - Dumnezeu mă vede! -,
Toată lumea-mi zice „nene”,
Dar cincizeci de ani încă n-am împlinit.
O flamură albă-mi flutură pe creștet. Blajină,
Înainte timpului se-nclină,
Pace parcă implorând cu glas spășit.

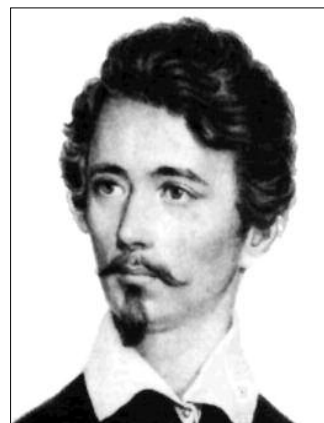
Cei de-un leat cu mine, ca niște brazi,
Bărbați în putere-s și azi.

Deosebire

Necazurile-n tinerețe trec de obicei ușor:
Găsești, să scapi de ele, mereu ajutor.
La bătrânețe însă crește numărul lor
Și-ncet-încet devin un cor asurzitor.

PETŐFI Sándor

Dacă nu iubești, inima-ți îngheață

Dacă nu iubești, inima-ți îngheață,
Iar dacă iubești, focul o înhață.
Între aste două rele puse față-n față,
S-aleg nimeni nu mă-nvață.

Traducere din maghiară
Alexandru MĂLĂESCU

Fericit cel ce caută

După un parcurs semnificativ în poezie, încununat cu premii literare, după ce o perioadă lungă de timp numele **Silviei (Petre) Grigore** a fost, fără îndoială, legat de statutul de poetă, la sfârșitul anului trecut ea lansează pe piața de carte primul roman, adus în atenția publicului de **Editura Smart Publishing** (București, 2019).

Așteptam cu un fel de curiozitate luminoasă apariția acestei cărți, pe care Silvia Grigore a anunțat-o pe una din rețelele de socializare.

Pe facebook și în altă viață este romanul pe care autoarea îl propune cititorilor acestui mileniu, surprinzând dinamica și deprinderile celor care caută cărți cu informații precise, cu un discurs epic alert, fluent, convingător, conectat la modul în care astăzi poate fi receptată literatura.

Înainte ca cititorul să alunece în poveste, el este întâmpinat de o introducere, în care autoarea explică motivația

acestui demers literar, și este încurajat să descopere, și să-și descopere, lumea interioară (acea intimitate autentică), precum și celelalte fațete ale ființei sale.

Țesătura acestui roman, așa cum precizează și autoarea încă de la început, este „viața pur și simplu, cu bune și cu rele, cu tot ce ține de umanul și socialul vieții pe Pământ.” Este o poveste plină de pasiune, consumare de sine, dăruire pe de o parte, refuzare de cealaltă parte, instinct greu de controlat, frustrări și anxietăți, urmate de introspecții și elanuri ale sufletului care, pe zi ce trece, se descoperă, se neagă, apoi se transformă – de fapt, își regăsește perfecțiunea, rostul, sensul.

Personajele centrale ale romanului sunt conturate la început misterios, apoi le sunt construite personalitățile, cu dimensiunile lor emoționale, psihologice. Două personaje sunt aduse laolaltă de jocul fascinant care se derulează pe facebook.

Dialogurile funcționează natural, secvență cu secvență, gradate în așa fel încât cititorul să fie prins în povestea în care miza este de fapt reamintirea, redescoperirea și mai ales „creșterea în înțelepciune”.

Crina, Sasha, iar într-un plan mai îndepărtat, Edith, sunt personajele introduse în atmosfera cărții, în calmul ei de început, tulburat apoi de emoția, fragilitatea și suferința care încă mai poartă urmele unui teritoriu situat la mare distanță, ce se destramă cu greu.

Tensiunea textului este sporită surprinzător, de la un capitol la altul, compoziția este aproape matematică, niciun amănunt nu este lăsat la voia întâmplării. În plus, ca un fundal

neașteptat, pe tot parcursul romanului se mișcă un val de sensibilitate natural, firesc, care îmbrățișează și intensifică emoția, creând un univers subtil, și completează, împreună cu sunetul particular al cărții, spațiul construit cu migală de autoare.

Amintind de sunetul cărții, pentru că acesta este de fapt ritmul interior al autorului, simt că are o rezonanță aparte, dulce-nostalgică, în care revine constant muzica *gitano*, pasională, a grupului Gipsy Kings.

Preocupările spirituale ale Silviei Grigore, încrederea căpătată în urma studiului științelor spirituale, dar și un exercițiu evident în acest sens adaugă un plus modului în care autoarea pune în valoare mesajul cărții. Ea se numără printre cei care au avut puterea să parcurgă pe jos 113 km din *El Camino*, urmând drumul inițiat de Sfântul Apostol Iacob până la Catedrala Santiago de Compostella, din nordul Spaniei.

Meditația, autoanaliza, o privire obiectivă asupra adevărilor incomode, împăcarea cu sine și cu trecutul sunt teme pe care personajele le experimentează într-o înlanțuire de întâmplări care le complică viețile până în punctul în care se simte că pojghița de gheață de deasupra apei este atât de subțire, încât nu mai este timp de îndoială, de șovăire, de dat înapoi. Numai o desprindere abruptă din terenul steril al unei vieți mediocre, al pierderii de sine, poate fi colacul de salvare. Sasha, personajul măturat de vânturile aspre ale lumii noi, care, asemenea nenumăraților imigranți, și-a croit un drum anevoios spre o Europă a contrastelor, a proiectelor grandioase, dar și a dezamăgirilor, are de făcut alegeri dificile. În ciuda decepțiilor, în ciuda frustrărilor care l-au cufundat în neîncredere, în momentul în care reușește (ajutat de Crina) să depășească aceste obstacole, soarta întoarce către el fața sa luminoasă:

„Nu există căutare care să nu fie răsplătită. Pe lumea asta nimic nu se obține ușor, iar cunoașterea, cu atât mai mult.” (pag. 149)

Pe facebook și în altă viață nu este un roman cu un happy-end hollywoodian, așa cum am fi tentați să-l percepem, are mai degrabă un final în care cititorul este invitat să adauge ceva sau nu. Este o fereastră deschisă, o oglindă care ne arată chipul.

Cartea Silviei Grigore își atinge scopul, reflectând paradoxurile sufletului și ale minții, încurajând cititorul la o nouă perspectivă, la explorarea obiectivă a vieții, ca modalitate de regăsire și reconstruire a ei.

Liliana RUS

S-au întâmplat la Centrul Cultural Pitești

■ 9 ianuarie: Medalionul literar cu tema "La ceas centenar – scriitorul Mihai Ghițescu". Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Fundația Literară Liviu Rebreanu.

■ 13 ianuarie: Simpozionul sub genericul „Dor de Eminescu”, dedicat Zilei Culturii Naționale. Prelegerea cu tema „Eminescu și Societatea secretă Carpații pentru unirea tuturor românilor în hotarele Daciei Mari”, susținută de col. prof. univ. dr. George Ene, scriitor eminescolog. Recitalul liric "Dor de Eminescu", susținut de prof. Cornelia Ghinea și lt.col. Constantin Mândruță. Vernisajul expoziției de metaloplastie sub genericul „In Memoriam Eminescu”, de artistul plastic Constantin Samoilă. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Asociația „Organizația Județeană Argeș Basarab I a Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere”.

■ 14 ianuarie: Lansarea cărții cu titlul „Teologie, Filosofie și Drept – Studii, Eseuri, Scrisori”, de conf. univ. dr. Marius Andreescu. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ 15 ianuarie: Colocviul cu tema „Istorie și Literatură”, susținut de membri ai Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor din România. Eminescu și istoria națională. Scriitori validați în Filiala Pitești a U.S.R. Constituirea Reprezentanței Târgoviște a Filialei. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Pitești. Coordonatori: președintele USR Pitești, prof.univ.dr. Nicolae Oprea, poetul Mircea Bârsilă, scriitorul Jean Dumitrașcu.

■ 16 ianuarie: Prelegerea cu tema „Deschiderea către Iordania”, susținută de E.S. Ambasadorul Regatului Hașemit al Iordaniei în România, Sufyan Qudah, în cadrul proiectului cultural-educativ „Ferestre culturale”. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Clubul Româno-Arab de Cultură și Presă. Coordonator: jurnalistul Ahmed Jaber.

■ 20 ianuarie: Spectacolul de teatru cu titlul „Sărăcie”, adaptare după piesa dramaturgului francez Rue Pergolese, susținut de actrița Marilena Botiș. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ 21 ianuarie: Dezbateri interactive cu tema „Sănătatea abordată prin terapiile românești”, susținută de doctor în științe, fizioterapeut Petruța Daniela Mihăilescu. Organizator: Centrul Cultural Pitești

■ 22 ianuarie: Simpozionul Național sub genericul "Actualitatea lui Eminescu la 170 de ani de la naștere", susținut de eminescologi, critici și istorici literari: Nicolae Georgescu, Doina Rizea, Lucian Costache, Mircea Bârsilă, George Ene, Mihai Barbu. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ 23 ianuarie: Cenaclul Armonii Argeșene. Lansarea noului număr al revistei literare Cuvântul Argeșean (nr. 1/2020). Organizatori: Centrul Cultural Pitești, Liga Scriitorilor Români-Filiala Argeș și redacția revistei literare „Cuvântul Argeșean”.

■ 27 ianuarie: Proiectul cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești”. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: dr. Marin Toma.

■ 28 ianuarie: Prelegerea cu tema „Sensuri și semnificații ale existenței în știință, teologie și drept”, susținută de conf. univ. dr. Marius Andreescu, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ 29 ianuarie: Prelegerea cu tema "Adevărul unui poet - Tolis Nikiforon", susținută de prof. Nadia Anastasiadou, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Scriitori greci contemporani". Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Uniunea Elenă din România-Filiala Pitești.

■ Clubul literar-artistic Mona Vâlceanu. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ 30 ianuarie: Dezbateri interactive cu tema „Iubirea de sine”, susținută de psihologul Natalia Drăgoescu, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Personalitatea de la A la Z”. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ 31 ianuarie: Întâlnire literară cu scriitoarea Adriana Soare-Zăpăstrit, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Povești de viață-povești de suflet cu Denisa Popescu”. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

APARIȚII EDITORIALE: Revista lunară de literatură Cafeneaua literară (nr. 1/2020), Revista lunară de cultură Argeș (nr. 1/2020), Revista literară Cuvântul Argeșean (nr. 1/2020), Publicația lunară Informația Piteștenilor.

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Pitești

sub egida

Consiliului Local Pitești și a
Primăriei municipiului Pitești

Fondată în ianuarie 2003

REDACȚIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-șef: Marian BARBU
Secretar de redacție:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU

Correspondenți:
Elisabeta BOȚAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013,
Pitești
Tel./fax: 0248/216348

<http://www.centrul-cultural-pitesti.ro>

Cont: 50104122256,
Trezoreria Pitești
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra
conținutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea și alte opinii
decât ale redacției.

Manuscrisele primite
la redacție nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

**Revista nu publică decât texte
originale, deci care nu au mai
apărut în alte publicații.**

Denisa POPESCU

Există și frunze fericite să cadă.
Sunt frunzele care nu mai pot cânta,
Care nu mai pot ține umbră,
Care nu se mai pot legăna.
Freamătul, pentru ele,
E o suferință adâncă.
Și-atunci, încredințate
Că nădejdea lor e în altă parte,
Cad întâi din timp,
Apoi din lumină,
Fără să mai simtă.
Cad o dată, cad greu,
De parc-ar cădea din Dumnezeu.

Ți-a fost dor mereu de ceilalți.
De tine nu ți-a fost dor niciodată.
Până astăzi, până acum,
Când ce e vechi e prea vechi
Și când te-a ajuns, în sfârșit,
Îngerul din urmă pe drum.
Mergi lângă el.
Știi că mergi, de fapt, lângă tine.
Dacă vrei, dacă ai curaj,
Îl poți îmbrățișa.
Abia așa vei afla
Cât ți-ai lipsit.
Abia așa, ca un prunc,
Liniștit, cu tine te vei împăca.

Liniștea e tărâm sau e trecere?
E pământ sau e apă?
Cât din mine mai poate
În liniște să încapă?
La care poartă să bat,
Căror ochi să m-arăt,
Ce să promit,
Ca să mă întorc acolo
Unde nu răsare nimic,
Pentru că nimic
Încă n-a asfințit?

Melancolii purpurii,
Melancolii caramel
Și un suspin de scorțișoară.
Inima toamnei e-o stradă
Pe care treci prima oară.
Nici prea largă
Și nici prea lungă,
Nimeni din urmă
Să nu te-ajungă.

Prin capilare de fum,
Ni se trimite mereu vești
Din Lumea de Sus.
Noi nu înțelegem decât
Că de răsărit
Ne desparte mereu
Un apus.

Cafeneaua literară este membră **APLER** și **ARPE**.

Vizitați **Cafeneaua literară** la adresa www.centrul-cultural-pitesti.ro